

הפער בחלוקת התקציב של עיריית ירושלים לשנת 2003 בין מזרח למערב העיר

ד"ר מאיר מרגלית

העובדה שמזרח ירושלים סובלת מקיפוח אינה זקוקה להוכחה מחקרית. די להלך ברחובותיה על מנת לגלות עד כמה העיר מקופחת לעומת מערב העיר. אולם, למרות שהאפליה זועקת מכל סמטה, ראוי ונחוץ להעמיד את הדברים על בסיס אמפירי על מנת להבין את ממדי התופעה.

ידע מצטבר בסוגיה הנדונה

עד לאחרונה הנושא לא זכה למחקר מקיף בשל הקושי העצום הכרוך בהשגת נתונים רלוונטיים. החל משנות ה-90 פורסמו מספר מחקרים אשר חשפו נתונים חלקיים בלבד אך די בהם להצביע על המגמה הכללית.

- מחקר שפורסם בשנת 1992 עבור עיריית ירושלים, בעריכת ראובן מרחב, מציין שאגפים שונים של העירייה משקיעים במזרח העיר בין 2% ל-12% מתקציבם.¹
- סמוך לכניסתו של אהוד אולמרט לראשות העיר, בשנת 1994 הטיל על אילן כהן-מנכ"ל העירייה דאז, לבדוק את מצב השירותים העירוניים במזרח העיר בסוף עידן טדי קולק כעדות למצב הקטסטרופאלי שהוא ירש מקודמו בתפקיד. הבדיקה הנ"ל התיימרה לסקור את חלוקת המשאבים בין שני חלקי העיר בכל התחומים אך הצליחה לפצח רק חלק מתקציבי האגפים החברתיים וכמעט ולא נגעה באגפים הפיזיים. כפועל יוצא מאותו מחקר חובר דו"ח ע"י החטיבה לתכנון אסטרטגי של העירייה שמצאה שהיקף התקציב הנחוץ לשם השוואת השירותים המוניציפאליים בין שתי חלקי העיר עמד על כ-705 מיליון ₪, מתוכם 145 מיליון לצורך שיפור איכות החיים של האוכלוסייה במזרח העיר ועוד 560 מיליון עבור השקעות יסוד בתשתיות.²
- ד"ר מירון בנבנישתי –שכיהן כסגן ראש העיר בתקופת טדי קולק פרסם בשנת 1996, מחקר בו הוא מנתח את ההשקעה העירונית לנפש ומציין שבעוד שהעירייה

¹ מחקר זה מצוטט במספר דוחות אך טרם מצאתי את המסמך המקורי. ראובן מרחב מאשר שהשתתף באותו מחקר וזוכר גם את הערכים המובאים לעיל.

² עיריית ירושלים, החטיבה לתכנון אסטרטגי ומחקר, שרותי העירייה במזרח העיר- נתוח צרכים, אגוסט 1996.

השקיעה במערב העיר \$ 900 על כל תושב, הרי שבמזרח העיר היא משקיעה רק \$ 150 על כל תושב. כלומר, תושב יהודי מקבל פי ששה יותר מאשר תושב ערבי.³

• ד"ר משה עמירב, ששימש גם חבר מועצת עיריית ירושלים, מעריך ששיעור ההשקעה העירונית במזרח העיר בתקופת טדי קולק עמדה על 4% מתקציב הפיתוח.⁴

• עמותת 'אל-קודס-לזכויות סוציאליות וכלכליות' פרסמה מחקר מקיף על חלוקת התקציב בשנת 2000 ומצאה שהיא נעה בין 9%-ל-11% מסך התקציב העירוני.⁵ מעניין לציין שטרם פרסומו, הונח מחקר זה על שולחן העירייה לקבלת תגובתה אך היא נמנעה מלהגיב.

• רמי נסרללה וראסם חמאסה ערכו מחקר מקיף אשר מציג את המציאות הירושלמית על כל מורכבותה, אבל הספר לא מתמקד בגילויי אפליה תקציבית למרות שמשופע באין-ספור ביטויים של אפליה ממוסדת.⁶

• הספר המקיף ביותר שעוסק בסוגיית המדיניות העירונית כלפי מזרח ירושלים בתקופת טדי קולק נכתב ע"י אמיר חשין, מי שהיה יועץ לעניינים ערביים בתקופת טדי קולק, בשיתוף עם אבי מלמד וביל הולמן בו הוא מתעד בדקדקנות את השיקולים שהינחו את מקבלי ההחלטות ואת המנגנון שפעל להנצחת אותה מדיניות.⁷

בטרם נכנס לעובי הקורה מן הראוי להבהיר למה אנו מתכוונים כאשר אנו משתמשים במונחים 'מזרח ירושלים' 'תקציב', ו'השקעה'.

מזרח ירושלים: פרופיל דמוגרפי וסוציו-אקונומי.

קביעת המספר הכולל של תושבי מזרח ירושלים אינה פשוטה כלל וכלל. על-פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מספר הפלסטינים שהתגוררו במזרח ירושלים בשנת 2003 עמד על 228,700 תושבים, שהיוו כ-33% מכלל תושבי העיר. לעומת זאת, על-פי נתוני

³ מרון בנבנישתי, מקום של אש, דביר, 1996, עמ' 101-102. ראה גם, מרון בנבנישתי, ירושלים-עיר ובלבה חומה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1981.

⁴ Amirav Moshe- An Evaluation of Policy-Making: The Case of Jerusalem, London School of Economics, 1994, pp 91.

⁵ עמותת אל-קודס, 'כרוניקה של אפלייה ידוע מראש', בעריכת מאיר מרגלית, ירושלים, 2003.

⁶ Nasrallah Rami, Khamaisi Rassem, the Jerusalem Urban Fabric, IPCC, 2003.

⁷ Amir Cheshin, Bill Hutman, Avi Melamed, Separate and Unequal, The inside story of Israel rule in East Jerusalem, 1999

מרשם התושבים של משרד הפנים מספרם עמד על 264,076 תושבים, שהיוו כ-35% מכלל תושבי העיר.

הפער בין נתוני הלמ"ס לנתוני משרד הפנים נובע משיטות חישוב שונות. מרשם התושבים של משרד הפנים מבוסס על נתוני ילודה, תמותה והגירה פנימית המתעדכנים בזמן אמת, בעוד שנתוני הלמ"ס מבוססים על נתוני מפקד האוכלוסין האחרון שבוצע ב-1995 ושיקלול של פרמטרים נוספים כגון הריבוי הטבעי, הגירה אל העיר וממנה וכיוצא בזה. חוקרים המעדיפים להתבסס על נתוני הלמ"ס טוענים שנקודת התורפה של משרד הפנים נעוצה בכך שהוא כולל בחישוביו תושבים שעברו לגור למקום אחר אך טרם עדכנו את כתובתם. המסנגרים טוענים שאף כי יש דברים בגו, הרי שמאז החלה מדיניות שלילת התושבות מערבים המתגוררים מחוץ לגבולות העיר, וביתר שאת מאז החלה הקמת גדר ההפרדה, שיעור הערבים המתגוררים מחוץ לגבולות העיר נמוך ביותר, ולכן המספרים של משרד הפנים קרובים יותר למציאות מאלה של הלמ"ס.

כך או כך, שני המקורות מתעלמים מנוכחותם של כ-20,000 פלשתינאים המתגוררים במזרח העיר ואינם רשומים במרשם התושבים.⁸ מגזר זה מורכב לרוב מבני זוג מהשטחים הנשואים לירושלמים ומילדיהם של אמהות מהשטחים אשר אינם רשומים בתעודת הזהות של אף לא אחד מההורים.

על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שיעור הילדים מתחת לגיל 15 בקרב האוכלוסייה הפלסטינית בעיר עומד על 42% בעוד שבקרב האוכלוסייה היהודית הוא עומד על 32%. לעומת זאת, שיעור התושבים מעל גיל 65 בקרב האוכלוסייה הפלסטינית בעיר עומד על 3% בלבד, בעוד ששיעורם בקרב האוכלוסייה היהודית הגיעה ל-11%.⁹

מכל מקום, כל המוסדות הממלכתיים, ובכלל זה עיריית ירושלים, נסמכים על נתוני הלמ"ס ולפיהן נקבע המפתח לחלוקת משאבים. על-כן נתוני הלמ"ס הם אלו שיעמדו גם בבסיס הניתוח התקציבי שיובא להלן, למעט באותן סוגיות בהן הלמ"ס אינו מספק לנו נתונים ברורים.

חינוך: על-פי נתוני מרשם האוכלוסין של משרד הפנים בשנת 2003 התגוררו במזרח העיר כ-85,000 ילדים בגיל חינוך חובה (5-18). רק 39,190 מהם היו רשומים בשנת הלימודים תשס"ג במערכת החינוך הממלכתית. מבין שאר 42,000 הילדים בגיל חינוך חובה כ-

⁸ פרופ' ארנון סופר, החוג לגאוגרפיה באוניברסיטת חיפה, אל: מאיר מרגלית, 6/11/2001. ארנון סופר מצטט גם מקור בטחוני הטוען שמספר הפלשתינאים המתגוררים בעיר ללא אישור מגיע לדי 70-80 אלף איש.

⁹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הודעה לעיתונות, 120/2005

21,160 למדו במוסדות חינוך פרטיים,¹⁰ והיתר לא היו רשומים באף אחת משתי המסגרות הללו. ייתכן שחלקם למדו במוסדות החינוך של הרשות הפלסטינית, (אלו המתגוררים בפריפריה הגובלת בשטחי הרש"פ) אולם ברי כי חלק ניכר מהם אינו פקד כלל את ספסל הלימודים. היקף הנשירה מבתי ספר בין השנים תש"ס-תשס"ה, בכיתות ז-י"ב עלה במזרח העיר על 50%, כלומר כל ילד שני לא סיים 12 שנות לימוד. במערב העיר, לעומת זאת, היקף הנשירה באותה תקופה עמד על 2% בלבד.¹¹

רווחה: על-פי נתוני אגף הרווחה של עיריית ירושלים לשנת 2003, כ-64% מהמשפחות במזרח העיר- שהם 151 אלף נפש, נמצאו מתחת לקו העוני לעומת 24% בקרב משפחות יהודיות. בעוד שחלקה של האוכלוסייה הערבית מכלל אוכלוסיית העיר עמד על 33% הרי שחלקה בקרב העיניים עמד על כ-55%.¹²

תחולת העוני בירושלים בקרב יהודים וערבים.

ערבים	יהודים	
64%	24%	משפחות
68%	29%	נפשות
76%	38%	ילדים

שיעור האבטלה במזרח העיר בשנת 2003, נעמד על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הפלשתינאית בכ-22.32%. השיעור הגבוה מיוחס להתמוטטות עסקים קטנים בשל ההאטה הכלכלית וקריסת ענף התיירות, הבנייה והשירותים וגם לסגרים הרבים שמונעים מתושבי העיר להגיע למקומות עבודה בשטחים.¹³

אינדיקטור נוסף למצבם הכלכלי של תושבי מזרח העיר הוא מדד צפיפות הדיור. על-פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנת 2003 הצפיפות הממוצעת בקרב האוכלוסייה הפלסטינית בירושלים הייתה 1.8 נפשות לחדר בעוד שבמגזר היהודי עמד נתון זה על נפש אחת לחדר.

¹⁰ מתוך אתר האינטרנט של העירייה- שנתון החינוך, "התפתחות מערכת החינוך העירוני בירושלים".
¹¹ אבי סלע, אוקסנה רחליו, תחום הערכה- מנח"י, כוח ההחזקה/ שיעור הנשירה במערכת החינוך הרשמי במזרח ירושלים ברמה מערכתית ומוסדית. אפריל 2004.
¹² אגף הרווחה, מחלקת תכנון מחקר ופיתוח, מבט כללי, נתוני 2003.
¹³ Khamaisi Rassem, Nasrallah Rami, Jerusalem on the Map, The International Peace & Cooperation Center, Jerusalem, 2005.

מספר נפשות לחדר בירושלים - 2003

מספר נפשות/חדר	יהודים	לא יהודים
1	49,1	8,9
בין 1 ל-2	41,2	39,8
בין 2 ל-3	7,7	34,1
מעל 3	2,1	17,5

(מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל, לוח 5,25)

בנוגע לשיעור הלידות והפטירות של תינוקות, נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מעלים כי בשנת 2003 שיעור תמותת תינוקות במערב העיר עמד על ארבעה תינוקות לאלף לידות, בעוד שבמזרח העיר עמד נתון זה על 6.4 לאלף לידות.¹⁴

השכלה : נתונים בנוגע לרמת ההשכלה, ההכשרה המקצועית ומקורות התעסוקה של תושבי ירושלים מעלים כי שיעור האקדמאים בקרב האוכלוסייה היהודית גבוה משיעורם בקרב האוכלוסייה הפלסטינית ואילו שיעור העובדים הבלתי מקצועיים גבוה יותר בקרב הפלסטינים מאשר בקרב היהודים. עוד עולה מנתונים אלו כי תושבי העיר הפלסטינים עוסקים בעיקר במסחר, בנייה, מלונאות ומסעדנות, תעשייה וחינוך.

	יהודים	ערבים
אקדמאים	19,9%	7,5%
בלתי מקצועיים	5,7%	19,7%

מקור: מכון ירושלים לחקר ישראל, שנתון סטטיסטי לירושלים מס' 20 לשנים 2002-2003, עיבוד מתוך לוחות ז/12, מועסקים תושבי ירושלים.

מקצוע	יהודים	ערבים
תעשייה	7,9%	11,2%
בינוי	1,9%	12,6%
מסחר	9.3%	21%
מלונאות / שירותי אוכל	3.3%	12,8%

¹⁴ הלשכה מרכזית לסטטיסטיקה, תנועה טבעית לשנת 2003, ילודה ותמותה, טבלה 3.9

8,5%	5,8%	תחבורה / תקשורת
2,29%	3,6%	בנקאות / ביטוח
6,6%	12,4%	עסקים
1,1%	12,4%	מינהל ציבורי
11,21%	12,4%	חינוך
4,8%	13,6%	בריאות / רווחה
5,2%	8,0%	שרותים קהילתיים וחברתיים
(1,6%)	(1,3%)	משק בית

מקור: מכון ירושלים לחקר ישראל, שנתון סטטיסטי לירושלים מס' 20 לשנים 2002-2003, עיבוד מתוך לוחות ז'9, ז'10 מועסקים תושבי ירושלים.

התקציב העירוני

תקציב העירייה, עמד בשנת 2003 על סכום של **3,547,261,000 ש"ח**, והוא התחלק לשני סוגים:

1. **תקציב רגיל** המופיע בספר התקציב שמאושר על ידי מועצת העיר בתחילת כל שנת פעילות והכולל בתוכו את תקצוב כל השירותים המוניציפליים אשר רשות מקומית חייבת לספק לתושביה על-פי חוק. תקציב זה עמד בשנת 2003 על סכום של **2,778,698,000**.¹⁵ מקורו של 69% מהתקציב בתשלומים שונים שגובה העירייה מתושבי העיר מתוכם כ- 55,76% ארנונה; כ-13,33% אגרות, היטלים, קנסות והכנסות מותנות (כגון תשלומים בעבור השתתפות בחוגים, אירועים וכיו"ב). 31% הנותרים מגיעים ממשרדי הממשלה השונים, ומתוכם, משרד החינוך- 12,23%, משרד הפנים- 9,25%, משרד הרווחה- 8,20%, משרד לבטחון פנים- 0,7% ומשרד הבריאות- 0,6%.¹⁶

2. **תקציב בלתי רגיל** המאושר באמצע כל שנה והכולל בתוכו אך ורק תקציבים לפיתוח תשתיות על-פי סל בקשות המועבר לאוצר על-ידי העירייה. תקציב זה ממומן כולו על-ידי משרד האוצר ובשנת 2003 הוא עמד על סכום של **768,563,000 ש"ח**.¹⁷

¹⁵ דוחות כספיים לשנת 2003, עמ' 30.

¹⁶ כנ"ל, עמ' 33. חישוב הארנונה נעשה על בסיס הכסף ששולם בפועל + ההנחות שניתנו לזכאים ועמד על 1,479,419,000 ש"ח.

¹⁷ דוחות כספיים לשנת 2003, עמוד הפתיחה- חתום על ידי גזבר העירייה. יש לציין שב עמ' 37 באותו דו"ח מופיע סכום גבוה יותר, - 828,716,000 ש"ח. הפער הוסבר בכך שהוא כולל העברה של כ- 60 מיליון ש"ח לקרן לעבודות פיתוח שלא הוצעו בפועל. לא זו בלבד אלא שבדו"ח מפורט שהוגש לנו על ידי גזברות העירייה

ייעודו של חלק הארי של התקציב שמגיע ממשרדי הממשלה, אינו נקבע על-ידי העירייה אלא על-ידי משרדי הממשלה עצמם, והעירייה משמשת לגביהם רק "צינור תקציבי". במונחים עירוניים

תקציב זה מכונה "כסף צבוע". כך למשל, משכורות המורים, העובדים הסוציאליים והצוות הרפואי בתחנות טיפות חלב, הבטחת מוסדות חינוך, שרותי כבאות ועוד. אומנם, יש לציין שהעובדה שהכסף הממשלתי משוריין ולא ניתן לשינוי אינו מנקה את העירייה מאחריות. נכון שהאחריות המיניסטריאלית נופלת על משרדי הממשלה, אבל העירייה אינה רשאית להתנער מחובתה לספק שירותים לתושביה, ולנו יש יסוד להניח שאילו היה מדובר באוכלוסייה יהודית-ותיקים, עולים חדשים או חרדים, העירייה היתה הופכת עולמות כדי לגייס כסף לפתרון מצוקתם.

במהלך השנה חלים שינויים לא מעטים בשני התקציבים ולכן כל המבקש לבחון את חלוקת התקציב העירוני בפועל נדרש לעשות זאת לא על-ידי עיון בספר התקציב עצמו, אלא על ידי בדיקת הדו"חות הכספיים המבוקרים אשר מתפרסמים שנה מאוחר יותר. דו"חות אלו משקפים את הוצאות העירייה בפועל, אשר שונות על-פי רוב מההוצאות המתוכננות המופיעות בספר התקציב.

הכנת התקציב העירוני הינה פעולה חצי-אוטומטית. ברוב המקרים היא מתבצעת בשיטת "הטייס האוטומטי", כלומר, על ידי שכפול הסעיפים הקיימים תוך עידכון למדד ההתייקרות. כאשר נדרש לבצע קיצוץ תקציבי, הנטייה הכללית הינה לקצץ באופן רחבי על פני כל הסעיפים. המגמה הינה לשמור על הקיים, במינימום זעזועים, מה גם שהעברת תקציב מסעיף אחד לאחר מעוררת מיד לחצים מהגורמים הנפגעים מכך. מכאן שלמנהלי האגפים כמעט אין כל אפשרות מעשית לתקן עיוותים תקציביים, כגון זה הבא לידי ביטוי, כפי שנטען להלן, בקיפוח מזרח העיר ביחס למערבה.

הגדרת המונח 'השקעה'

בבואנו לחשב את ההשקעה העירונית במזרח העיר ערכנו הבחנה בין תקציבי פעולה שנועדו לקדם את רמת החיים במזרח ירושלים ובין כספים שנועדו להגביר או לחזק את השליטה היהודית במזרח העיר. לא דומה תקציב לסלילת כבישים במזרח העיר לתקציב הריסת בתים במזרח העיר. מכאן, שבתחשיבים שלהלן, נטרלנו שני סעיפים המהווים חלק ממנגנון השליטה היהודית במזרח העיר:

הסכום שמופיע הוא 727,378,654 ש"ח, כלומר חסרים כ-41 מיליון ש"ח שהעירייה לא ידע להסביר לנו מה מקורו. ראה כאן עמ' 30.

- מנגנון הפיקוח על הבנייה ה"בלתי חוקית" – לכאורה תפקידו של אגף הפיקוח על הבנייה ה"בלתי חוקית" הוא לאכוף את חוקי התכנון והבנייה למען רווחת תושבי העיר. אולם, מאז סיפוחה של מזרח ירושלים נוקטות רשויות השלטון הישראליות בכלל ועיריית ירושלים בפרט באפליה מכוונת ושיטתית כנגד האוכלוסייה הפלסטינית בעיר בכל הנוגע למדיניות הפיתוח התכנון והבנייה. כך שבעוד שבמערב העיר מנגנון הפיקוח על הבנייה הבלתי חוקית אכן פועל לרווחת התושבים במזרח מטרותו היא למנוע ככל האפשר בנייה של תושבים פלסטיניים.
- תקציב הדפסת ספרי לימוד – תקציב זה, שהינו חלק מתקציב מנהל החינוך, מממן הדפסה מחדש של ספרי הלימוד שהרשות הפלסטינית מוציאה לאור ושמשמשים את בתי הספר הפלסטינים בעיר, ללא סמלי הרשות הפלסטינית. ככזה, גם תקציב זה נועד אך ורק להגביר את אחיזתה של ישראל במזרח העיר ואינו משרת את תושביה הפלסטינים.

אחרי לבטים רבים בחרנו לא לנטרל שלושה סעיפים בעיתיים.

א- תקציב הפקעת אדמות לצורכי ציבור בשל חוסר יכולת לעמוד על החלוקה בין אדמות שהופקעו לצרכים לגיטימיים של האוכלוסייה הערבית, כגון בניית מוסדות חינוך וצרכים שמיועדים לשרת בעיקר לאוכלוסייה היהודית, כגון הפקעות לצורכי סלילת כבישים שמיועדים להקלת הכניסה לעיר או להקל על התנועה לשכונות היהודיות בצפון העיר.

ב- את תקציב 'הפיקוח על רישוי עסקים', שעיקר תפקידם להחרים סחורה מרוכלים שלרוב יושבים בין שער שכם לשער הפרחים, זאת משום שמצד אחד הוא פוגע בציבור רחב של מוכרים וקונים אשר נוהג לרכוש אצלם מוצרים בסיסיים במחיר מוזל, אך מצד שני, פוגע בסוחרים של סלאח אל-דין והסביבה אשר אינם יכולים להתחרות במחירים של אותם רוכלים. מכאן שבהעדר יכולת לקבוע חד משמעית באיזה מידה פועלם של פקחי רישוי עסקים משרת את הציבור המקומי או פוגע בו, בחרנו שלא לנטרל אותם מהתקציב הכללי.

ג- סעיף בתקב"ר המכונה 'עבודות במחסום קלנדיה' (233,597 ש"ח) למרות שלתפיסתנו אותו מחסום הינו חלק ממערך השליטה הישראלית, קיבלנו את ההנחה שעבודות התשתית במקום נועדו להקל על התושבים הפלסטינים ועל כן יש מקום לכלול את העבודות במחסום בתקציב מזרח העיר.

לעומת זאת, כללנו גם פעולות המופנות לרווחת תושבי מזרח העיר גם כאשר מתבצעות במערב העיר. כך למשל כללנו את תקציב הסדנה לאומנויות עבור ילדי בית צפאפא, הפועלת

בשכונת קטמון, ואת התקציב של המרפאה לבדיקת סיכוני הריון, השוכנת בשכונת מחנה יהודה אך משרתת גם את תושבי מזרח העיר.

מתודולוגיה - מקורות האינפורמציה

מעקב אחר ההשקעה העירונית במזרח ירושלים הינה משימה שנדונה להיות בלתי מדויקת בעליל. שילוב של מספר סיבות, חלקן מקצועיות וחלקן פוליטיות, אינן מאפשרות להגיע לסכומים מדויקים.

לנתונים שמציגה העירייה יש להתייחס בזהירות מרובה. מירון בנבנישתי, טוען כי יש להתייחס לדיווחים העירוניים "כאל הצהרה פוליטית ולא כמכשיר מדידה אמין לניתוח". יתר על כן, לעתים, העירייה עושה שימוש מניפולטיבי בנתונים מתוך כוונה "לטשטש עובדות שאינן נעימות".¹⁸

הקושי בכימות ההשקעה העירונית במזרח ירושלים נעוץ בכך שהעירייה אינה נוהגת להציג חלוקה תקציבית טריטוריאלית בין מזרח העיר למערבה, אלא אך ורק חלוקה פונקציונאלית על-פי נושאים. אומנם באגפים לא מעטים קיימות יחידות מיוחדות למזרח העיר, אבל גם אז, לא כל התקציבים המיועדים למזרח העיר מופיעים במסגרתם, אלא ביחידות כלל-עירוניות.

שנית, לעתים, פרויקטים מבוצעים במזרח העיר ע"י אגף מסוים תוך שימוש בתקציב שאושר לאגף אחר. הדבר בולט במיוחד באגף לשיפור פני העיר המבצע פרויקטים באמצעות תקציבים שנרשמו לאגף שירותי הנדסה. דוגמה נוספת הם מדריכי ספורט המופעלים על ידי אגף חברה ונוער אבל מתוקצבים על ידי רשות הספורט. מצב זה פותח פתח לדיווחים כפולים: פעם אחת ע"י האגף שקיבל את התקציב ופעם שנייה ע"י האגף המבצע את העבודה.

שלישית, במקרים רבים מנהלי האגפים מדווחים על תקציבים המגיעים ממקורות חיצוניים, וזאת למרות שבניגוד לתקציבים הממשלתיים הנזכרים לעיל, תקציבים אלו אינם מהווים חלק מהתקציב העירוני. מדובר בתקציבים שמקורם בגורמים ממשלתיים או קרנות פרטיות כגון תקציב הרווחה החינוכית של משרד החינוך, תקציבי שיקום שכונות של משרד השיכון, תקציב קרן ירושלים וכדומה.

מכאן, שהמבקש להתחקות אחר הזרמת התקציבים העירוניים למזרח העיר נדרש לעשות את דרכו בסבך של נתונים גלויים וסמויים, לפרק ולהרכיב מספרים ולחפור מתחת לסעיפים שונים ומשונים על מנת לגלות את מסלול הכספים.

¹⁸ מרון בנבנישתי, ירושלים, עיר ובלבה חומה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1981, עמ' 27

הנתונים המובאים בזאת אודות תקציב מזרח העיר הינם תוצר של הצלבת הנתונים שנמסרו לנו על ידי מנהלי האגפים השונים עם הנתונים המופיעים בדו"ח הכספי המבוקר לשנת 2003, אשר פורסמו בנובמבר 2004, שהוכן ע"י רואה החשבון זיו האפט. דו"ח זה משקף כאמור, את הביצוע בפועל של התקציב, בניגוד לספר התקציב שהוגש בראשית 2003, אשר משקף את הפעולות המתוכננות.

כאשר התגלה פער בין דיווחי מנהלי האגפים לדו"ח הכספי המבוקר, ולא קבלנו הסבר מניח את הדעת לכך, אימצנו את הנתונים של הדו"ח הכספי, זאת לאחר שנכחנו לדעת שחלק ממנהלי האגפים אינם מכירים את כל מרכיבי התקציב העומד לרשותם ואינם מודעים לכך שישנם סעיפים שאינם מגיעים לידם אבל מבחינה חשבונאית רשומים על שמם. כך לדוגמה, בדו"ח שמסר לנו אגף שפ"ע כתוב שתקציב האגף עמד על 87,4 מיליון ש"ח בעוד שבדו"ח המבוקר התקציב עמד על 83,3 מיליון ש"ח. פער גדול במיוחד נרשם בשני סעיפים: בתקב"ר, התגלה בדו"ח המבוקר 41 מיליון ש"ח יותר מאשר בדו"ח של גזברות העירייה, ובאגף הרווחה התגלו בדו"ח המבוקר 28 מיליון ש"ח פחות מאשר בדו"ח האגף.

מעבר לכך קיימת בעיה גם בכל הנוגע להתאמה בין הרישומים בדו"חות הכספיים לבין המצב בפועל, וזאת בשל השינויים המתרחשים באופן תדיר במבנה הארגוני של העירייה אשר אינם באים לידי ביטוי בדו"חות הכספיים. מחלקות רבות שבמהלך השנים האחרונות עברו מאגף אחד לאחר, רשומות עדיין בדו"ח הכספי באגף הישן. כך למשל, היחידה למבני ציבור שבשלוש השנים האחרונות הפכה לאגף עצמאי מופיע עדיין כמחלקה בתוך אגף תושי"ה, היחידה לאומנות פלסטית רשומה תחת אגף חברה ונוער למרות שכבר למעלה מחמש שנים היא פועלת כאגף עצמאי, הפיקוח העירוני שהפך לאגף עצמאי עדיין מופיע תחת אגף מהנדס העיר, רשות החנייה מופיעה תחת הפיקוח העירוני למרות שכבר שלוש שנים מתפקדת כרשות עצמאית, ועוד.

אומנם, מבחינה חשבונאית, שינויים אלה במבנה האגפים אינם משנים את השורה התחתונה בכל הנוגע לחלוקה התקציבית בין מזרח העיר למערבה, אולם חוסר החפיפה בין סעיפי התקציב לשיוכם האגפי מקשים מאוד על מעקב אחר פיזור הכספים העירוניים ובפרט מקשים למקם כל הוצאה באגף המתאים לה. על כן נאלצנו לנבור בדו"ח הכספי ולשייך כל סעיף תקציבי לאגף אליו הוא שייך בפועל.

בחלק ניכר מהאגפים – בעיקר באגפים החברתיים בהם פועלת מחלקה מיוחדת למזרח העיר – קל לאתר נתונים מדויקים לגבי היקף ההשקעה במזרח העיר. באגפים האחרים, בהם אין הבחנה טריטוריאלית בין פעולות המתבצעות במזרח העיר או במערבה, נאלצנו להתחקות אחר היקף ההשקעה במזרח העיר על-ידי פיצוח פרטני של כל סעיף וסעיף בתקציב האגף. בנוגע לאגפים מעטים בהם לא הצלחנו לקבל מידע שלם ומדויק אודות היקף ההשקעה במזרח העיר הצגנו אומדנים המבוססים על ממצאים אחרים- ובעיקר על תקציב התקב"ר, שלמיטב הבנתנו העניקו לנו אומדנים קרובים ככל האפשר למציאות.

פרמטרים להשוואה בין מזרח למערב

ניתן למדוד את אחוז התקציב העירוני שמגיע למזרח ירושלים על פי שלושה פרמטרים:

דמוגרפי, המבוסס על מספרם של תושבי מזרח העיר לעומת מספר התושבים במערבה.

גיאוגרפי, המבוסס על גודל השטח של מזרח העיר לעומת גודל השטח של מערבה.

חברתי, המבוסס על הצרכים החברתיים והמצוקות בפועל של תושבי מזרח העיר לעומת אלו של תושבי מערב העיר.

על פי הפרמטר הדמוגרפי, תושבי מזרח העיר מנו בשנת 2003 כ- 230,000 בני אדם, המהווים שלישי מכלל תושבי העיר, ולכן הם היו זכאים לכשליש מהמשאבים העירוניים.¹⁹ יתר על כן, אם נאמץ את הפרמטר הדמוגרפי הרי ראוי שהבסיס לחלוקה יהיה דיפרנציאלי וישקף את חלקם היחסי של שכבות גיל מסוימות הנדרשות לשירותים ייחודיים להן. כך לדוגמא, בשכבת הגילאים 0-10 שיעור הילדים הערבים מגיע לכדי 42% מכלל ילדי העיר בגילאים הללו ומכאן שבחלוקה שוויונית, העירייה הייתה אמורה להפנות 42% מהתקציבים המיועדים לגיל הרך ולחינוך היסודי לטובת מזרח העיר.

על פי הפרמטר הגיאוגרפי, השטח של מזרח העיר (כלומר של השכונות הפלסטיניות ללא השכונות היהודיות שנבנו על אדמות מזרח העיר) מגיע לסביבות 46 אלף דונם, שהם 37% מכלל השטח העירוני. לכן ההשקעה המצופה, בתחום הפיזי, אמורה הייתה לעמוד על 37% מהתקציב העירוני.

¹⁹ מספר זה מתבסס על נתונים של סוף 2003 שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כפי שצוין בפרק העוסק בפרופיל הדמוגרפי של העיר, מרשם התושבים של משרד הפנים מחזיק במספרים שונים ולסוף 2004 מספרם הגיע לכ- 264 אלף שהם כ- 35% מכלל תושבי העיר. כמו-כן מספרים אלה אינם כוללים את כל אותם התושבים שנושאים 'תעודות כתומות' ואינם רשומים במרשם התושבים, שמספרם מוערך בכ- 20 אלף נפש.]

על פי הפרמטר החברתי, הרי שרמת המצוקה השוררת במזרח העיר מחייבת השקעה העולה בהרבה על הפרמטר הדמוגרפי או על הפרמטר הגיאוגרפי. מדד העוני במזרח העיר לשנת 2003 מראה, כאמור, ש-64% מכלל המשפחות חיו מתחת לקו העוני (לעומת 24% מהמשפחות בקרב האוכלוסייה היהודית בעיר); לכן ראוי היה שהתקציבים החברתיים יעמדו על 64% מהתקציב של האגפים החברתיים העירוניים.

בסיטואציה תקינה ראוי היה שתקציב מזרח העיר ישקף את רמת המצוקה הפיזית והחברתית. אולם, כפי שנראה בהמשך, תקציב עיריית ירושלים לא חולק באופן שוויוני על-פי אף אחד מאותם פרמטרים. מזרח ירושלים זכתה לנתח תקציבי קטן משמעותית מזה המגיע לה על פי כל פרמטר מקצועי.

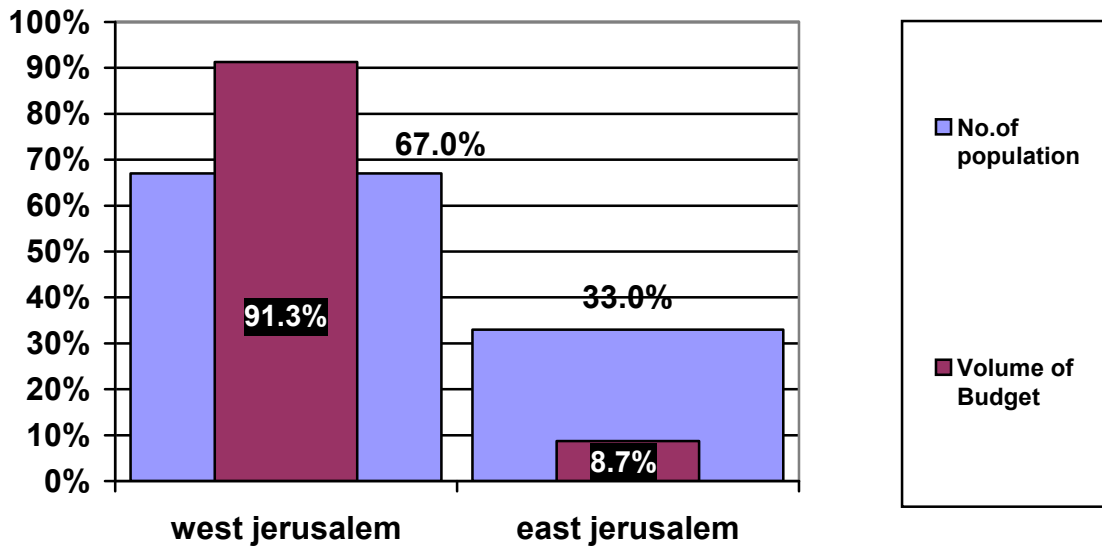
מודלים להשוואה בין מזרח למערב

כאמור, על בסיס הנחות היסוד שהצגנו קודם, ניתן לחשב את היחס התקציבי בין מזרח העיר למערבה על פי שני מודלים שונים:

1. השוואת כל תקציב מזרח העיר כנגד כל תקציב העירייה.
2. השוואת כל תקציב מזרח העיר מול תקציב אגפי השירות בלבד, ללא הוצאות מטה וללא החזר חובות.

מודל ראשון: מחשב את כל הכסף המושקע במזרח העיר, כפי שהוא מופיע בספר התקציב העירוני, ומשווה אותו לכלל התקציב העירוני, כולל אגפי שירות ואגפי מטה. אי אז התמונה שמצטיירת הינה כדלהלן:

תקציב עירוני	מתוכו מזרח העיר	אחוז
₪ 3,547,261,000	₪ 306,902,256	8.65%

מודל שני: מבודדים את ההוצאות על 'אגפי המטה' ואת סעיף 'החזר הלוואות', ומתייחסים רק לתקציב הפעלת 'אגפי השירות'. מודל זה - שאנו סבורים שהוא ראוי יותר לשמש בסיס להשוואה, לוקח בחשבון רק את אותם התקציבים המשרתים ישירות את הציבור. לפיכך, ניפינו מהתחשיב תקציבים שמופנים לתחזוקה שוטפת של העירייה, לפירעון הלוואות, פוליסות ביטוח וכדומה, וכך הגענו לאותו חלק מהתקציב הכולל אשר ישמש אותנו לצורך ההשוואה בין מזרח למערב. תקציבים אלו מסתכמים ב- 981,208,796 ש"ח וכוללים את הסעיפים הבאים:

תקציב המינהל העירוני, בסך 117,782,721 ש"ח, הכולל את הסעיפים הבאים: לשכת ראש העיר, שכר נבחרים, יועצים ופקידים, דובר העירייה, מבקרת העירייה, המורשה לטיפול התלונות, לשכת מנכ"ל העירייה, חטיבה לתכנון אסטרטגי, המוקד העירוני 106, תוכניות עבודה, מזכירות כללית, בית משפט לעיניינים מקומיים, הסברה ויחסי ציבור, טקסים ואירועים, האגף למשאבי אנוש, אירגון העובדים, היועץ המשפטי לעירייה, מחשב וניתוח מערכות, קריית העירייה, מרכז תחזוקה, הארכיון העירוני, היחידה למכרזים.

פירעון מלוות - 255,947,000 ₪, תקציב המנהל הכספי (גזברות העירייה), - 54,349,499, הוצאות מימון - 288,470,917, תקציב המנהל הפיזי - 2,668,942 נכסים - 4,640,162, רכש והספקה - 4,549,552, מוסך - 63,346,475, ביטוח - 15,659,530, העמסות - 83,561,660, השתתפויות ואחרות - 12,507,421, הנחות מארנונה - 440,684, שונות - 36,099,887.

יש לציין שתחשיב זה אינו חופף את מה שהעירייה מכנה 'תקציב פעולה'. על-פי ספר התקציב העירוני 42% מהתקציב הרגיל מוקצה לפעולות. יתרת התקציב משוריינ למשכורות (40.6%), פירעון חובות (9.7%) ותקציב מותנה (7.7%), אשר תלוי בהכנסות עצמיות ובגיוס משאבים מגורמים שונים. אולם, תקציב הפעולה אליו אנו הגענו שונה מזה של העירייה ועומד על כ-60%, משום שההגדרה שלנו ל'תקציב הפעולה' שונה מזו של העירייה. בעוד שהעירייה מנפה מתקציב הפעולה את משכורותיהם של כלל עובדיה, אנו מצאנו לנכון לכלול את משכורותיהם של כל עובדי אגפי השרות, מתוך ההנחה שאותם עובדים, בניגוד לעובדי המטה, הם חלק אינטגרלי מהפעולה בשטח ובלעדם לא ניתן היה לספק שרות לתושב.

אי אז, התמונה שמצטיירת הינה כדלהלן:

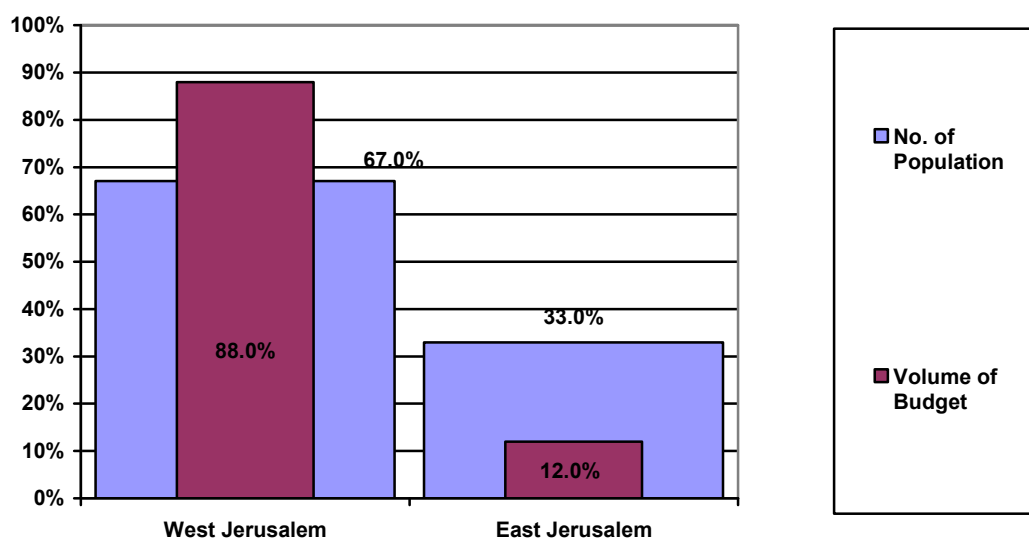
תקציב עירוני	מתוכו מזרח העיר	אחוז
₪ 2,566,052,204	₪ 306,902,256	11,96%

ולהלן הפרוט לפי אגפים:

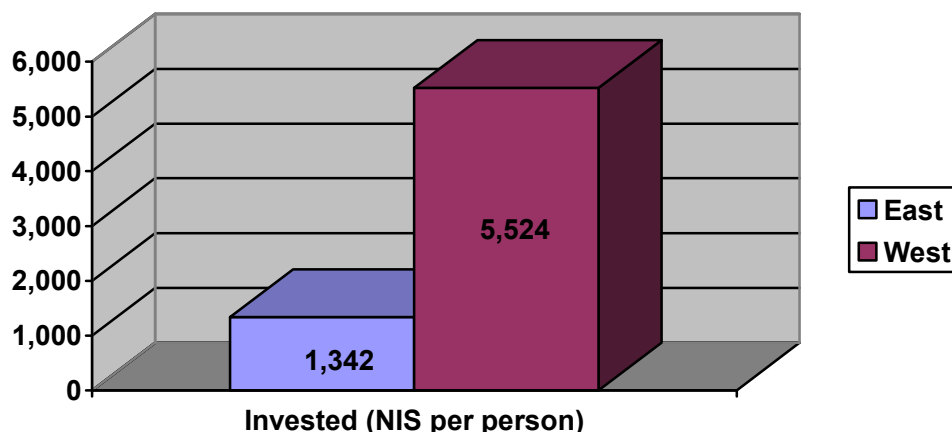
תקציב המנהלה של האגפים המשרתיים ישירות את התושבים

אגף	תקציב כולל	תקציב מזרח העיר	תקציב מזרח העיר מסך התקציב בניכוי מנהלה
האגף למבני ציבור	6,773,150	1,990,360	29,38%
אגף התברואה	206,341,684	35,038,562	16,98%
אגף שפ"ע (שיפור פני העיר)	83,396,089	810,000	0,73%
רשות חנייה	46,333,640	0	0%
מנח"י (כולל החינוך החרדי)	637,550,984	94,042,000	14,75%
אגף התרבות (כולל תרבות תורנית)	81,866,002	970,698	1,18%
אגף בריאות הציבור	46,253,551	9,531,039	20,60%
אגף הרווחה	342,784,401	41,603,273	12,13%
האגף לשירותי דת	22,813,050	0	0%

3,19%	2,055,536	64,395,662	אגף חברה ונוער
0%	0	4,651,229	רשות הקליטה
0,27%	36,500	13,275,982	אגף האומנות
8,90%	1,858,809	20,878,710	האגף לקידום נוער
1,60%	308,557	19,252,145	רשות הספורט
13,11%	1,285,927	9,807,539	מנהל התכנון
9,40%	2,273,914	24,187,966	אגף רישוי ואכיפה עירונית
0%	0	87,904,818	אגף חירום וביטחון
7,97%	6,535,000	81,936,798	אגף תושי"ה (תחבורה ושירותי הנדסה)
33%	12,756,716	38,270,150	שירותי כבאות
12,46%	95,805,365	768,563,000	תקב"ר
11,96	306,902,256	2,566,052,204	סה"כ

חלוקת התקציב פר נפש מראה שהסכום שהעירייה השקיע בשנת 2003 בתושב מערב העיר עמד על 5,524 ש"ח בעוד שתושב במזרח העיר קיבל 1,342 ש"ח, כלומר, תושבי מערב העיר תוקצבו פי ארבע יותר מאשר תושבי מזרח העיר.

פרוט של חלוקת התקציב הרגיל לפי אגפי פעולה

1. **האגף למבני ציבור:** האגף למבני ציבור ממונה על תכנון ובנייה של מוסדות ברחבי העיר. הוא אחראי להפקעת קרקעות, גיוס משאבים, הוצאת מכרזים, פיקוח על הבנייה וכו'. מכיוון שלא קיבלנו מהעירייה חלוקה טריטוריאלית של הוצאות האגף בין מזרח ומערב, החישוב שערכנו נגזר מדו"ח ביצוע התקב"ר לשנת 2003, המשקף את הוצאות הבנייה בפועל של מבני ציבור ברחבי העיר.²⁰ באותה שנה הייתה העצמה חסרת תקדים בבניית מוסדות חינוך במזרח ירושלים שאף עלתה על זו שבמערב העיר. מדובר בביצוע פרויקטים שאושרו בשנת 2000 ע"י שר החינוך דאז יוסי שריד במגמה לצמצם את הפערים במערכת החינוך המקומית ובעקבות עתירה לבג"צ שהוגשה באותה תקופה בדרישה לחייב את העירייה למלא אחר הוראות חוק חינוך חובה ולפתוח כיתות נוספות על פי צרכי האוכלוסייה. העירייה הוציאה, אם כן, באותה שנה 58.22 מיליון ₪ על בניית מוסדות חינוך ומתוכם 32.5 מיליון במזרח העיר, כלומר, כ-56% מכלל הוצאות הבנייה בשנת 2003. משום כך, הערכנו שהאגף למבני ציבור השקיע במזרח העיר 1,990,360 ש"ח, המהווים 56% מתקציב הפעולה של האגף למבני ציבור, אשר עמד על סכום של 3,554,214, הושקע במזרח העיר. הוצאות הבנייה עצמן של מבנים במזרח העיר מוצגות בטבלה להלן, אך הן נכללות בניתוח התקציבי של התקב"ר שיוצג בהמשך.

²⁰ מתוך רשימה מפורטת של הוצאות תקב"ר 2003 שנמסרה ע"י גזברות העירייה

הוצאות בנייה בש"ח	מבנה
626,201	חינוך מיוחד א-שייח
464,730	יסודי בנות סוחרה
1,741,768	יסודי בנים צור באהר
5,565,678	חט"ב בנות עיסויה
5,614	יסודי ואדי גוז
165,229	גני ילדים צור באהר
439	חינוך מיוחד בכריה-אלווין
6,010	יסודי בנים אבו טור
8,395	יסודי בית צפאפה
10,510	תיכון צוואנה
1,712	בי"ס עבדללה אבן חוסיין
1,695,675	יסודי בנות עיסויה
137,886	חטי' עליונה צור באהר
15,497,036	מקיף בית חנינה
3,565,615	חט"ב עיסויה
767	אולם ספורט אבו טור
97,909	חט"ב בנים סלוואן
154,873	יסודי בנות צור באהר
9,712	יסודי בנות סלוואן
2,794,561	מתנ"ס בית חנינה
31,072	מתנ"ס א-טור
32,580,392	סה"כ

הוצאות האגף למבני ציבור פר נפש היו:

מזרח	מערב
9 ש"ח	3 ש"ח

2. **אגף התברואה:** אגף התברואה אחראי לניקיון העיר, לאחזקת בתי שימוש ציבוריים ולהדברת מזיקים. הוא פועל במזרח העיר באמצעות שלוש נפות: נפת 'פנים החומות', נפת 'חוץ החומות' ונפת 'מזרח' שהיא נפה מעורבת המשרתת גם שכונות יהודיות שנבנו בצפון-מזרח העיר כגון פסגת זאב ונווה יעקב. בנוסף, באזור שמצפון למחסום קלנדיה - בכפר עקב ובסמירמיס - הניקיון מבוצע ע"י קבלן חיצוני. מתקציב נפת 'פנים החומות' שעמד על 12,268,792 ש"ח הורדנו רבע מהסכום הכולל משום שהוא מיועד לניקיון הרובע היהודי. לנו יסוד להניח שהרובע היהודי מקבל יותר מרבע התקציב של הנפה ויש מי שהציע להוריד חצי מתקציב הנפה, אבל כיוון שלא מצאנו סימוכין לכך החלטנו להיצמד לחלוקה המקובלת לארבעה רבעים והורדנו רבע מתקציב הנפה. מתקציב נפת מזרח הורדנו שני שלישי מהסכום הכולל משום ששטחן של השכונות היהודיות הנכללות תחת נפה זו מהווה כשני שלישי מהשטח הכולל שתחת אחריות הנפה.²¹ כמו כן, הוספנו לתקציב מזרח העיר את עלות אחזקת בתי השימוש הציבוריים הנמצאים במזרח העיר ואת עלות רכישת מכולות אשפה וכלי אצירה אחרים בעבור מזרח העיר. על-פי החישוב הנ"ל השקיע אגף התברואה במזרח העיר 34,282,850 ש"ח, המהווים 20.6% מתקציב הפעולה הכולל של האגף, שעמד על 166,304,250 ש"ח.

הוצאות אגף התברואה במזרח העיר – חלוקה לפי סעיפים

הוצאות בש"ח	נפה
13,582,829	נפת חוץ החומות
9,201,594 (לאחר ניקוי רבע)	נפת פנים החומות
4,084,713 (לאחר ניכוי שני שלישי)	נפת מזרח
827,635	מצפון למחסום קלנדיה
1,013,500	כלי אצירה חדשים
3,874,466	בתי שימוש ציבוריים
34,282,850	סה"כ

מעניין גם להתבונן בחלוקת המכלים ומכולות לאיסוף השפה בשתי חלקי העיר.

מכלות היפוך דחס (צפרדעים)	פחי זבל בגדלים שונים	
1282	9757	מערב העיר
566 (30,6%)	1916 (16,4%)	מזרח העיר

²¹ ציון שטרית, מנהל אגף תברואה, אל פפה אללו 17/11/04

הוצאות אגף התברואה פר נפש היו:

מערב	279 ש"ח
מזרח	154 ש"ח

3. **האגף לשיפור פני העיר:** האגף לשיפור פני העיר אחראי לפיתוח ואחזקה של גנים ציבוריים (החל מפארקים רחבי ידיים וכלה באיי-תנועה) ואחזקת כבישים ומדרכות. החישוב באגף זה נעשה על בסיס מספר 'יחידות גן' הקיימות בעיר.²² חישוב זה מהווה למעשה אומדן בלבד, שכן ישנם הבדלים משמעותיים בין יחידות גן השונות, בהתאם לגודלם ואיכות הצמחייה והמתקנים הנמצאים בהם. אולם, מאחר שלא מצאנו בסיס מתאים יותר לחישוב בחרנו להתייחס לכל יחידות הגן באופן שווה. על פי דו"ח האגף ישנן בעיר 1435 יחידות-גן. 12 יחידות גן בלבד, המהוות 0.9% מסך כל יחידות הגן בעיר, נמצאות במזרח העיר. מכאן שהערכנו שהאגף השקיע במזרח העיר 609,456 ש"ח, המהווים 0.9% מתקציב הפעולה הכולל של האגף, שעמד על 67,274,613 ש"ח.

יחידות גן במזרח העיר

שם הגן	מיקום
גן נוסייבה	בית חנינה
גן פרחי	בית חנינה
אחרי תחנת דלק	עיסאווייה
	טיילת מהשער החדש לשער הפרחים
	גן רוקפלר
גן העיוור	אבו תור
גן החרוב	אבו תור
גן הכפר	אבן תור
גן פרדוסי	מזרח העיר
גן מירה ברנשטיין	בית צפאפא
הגן הקטן	בית צפאפא
גן איתרי	בית צפאפא-גן איתרי

²² אברהם לוי, סגן מנהל אגף, 10/10/2004, אל פפה אללו, פנחס אדר, סגן מנהל, 8/5/05, אל פפה אללו, ותדפיס רשימת גנים בעיר לפי אזורים.

מספר המתקנים שהוצבו בגנים במזרח העיר בשנת 2003 היה מזערי, והסתכם ב-10 ספסלים, 10 פחי אשפה ונדנדה אחת. בכירים באגף טענו כי בשל האינתיפאדה חובלו כל המתקנים ולכן נמנעה העירייה מלהציב מתקנים חדשים.

הוצאות האגף שפ"ע פר נפש היו:

מערב	142 ש"ח
מזרח	2,70 ש"ח

4. **רשות החנייה העירונית:** רשות החנייה העירונית אחראית לאכיפת תקנות החנייה ברחבי העיר וניהול החניונים העירוניים. רשות החנייה לא פעלה בשנת 2003 במזרח העיר, למעט מבצעי אכיפה ספורדיים על פי דרישת המשטרה, בעיקר נגד רכבי הסעה מסוג טרנזיט אשר אספו והורידו נוסעים לאורך חומות העיר העתיקה. על כן מצאנו לנכון לקבוע כי האגף לא השקיע במזרח העיר שום חלק מתקציבו. ראוי לציין שעם פתיחת התחנה המרכזית החדשה במזרח העיר בשנת 2004 החלו לעבוד באזור שני פקחים של רשות החנייה.

הוצאות רשות החנייה פר נפש היו:

מערב	74 ש"ח
מזרח	0

5. **מנהל החינוך:** מנהל החינוך מתפקד למעשה כזרוע המבצעת של משרד החינוך בעיר. מספר התלמידים הלומדים במסגרות שונות במזרח העיר עמד בשנת 2003 על 60,351 מתוכם, למדו בבתי ספר ממלכתיים כ- 39,190 תלמידים ובמוסדות חינוך פרטיים השייכים בעיקר לכנסיות ולוואקף המוסלמי למדו כ- 21,160 תלמידים.

במנח"י פועלת מחלקה לחינוך ערבי. תקציבה מוצג להלן. למען הגינות יש להוסיף ולציין שפקידים לא מעטים בהנהלת האגף משקיעים מאמצים גם בקידום החינוך במזרח העיר. את הביטוי הכספי של עבודתם לא כללנו בהשקעה במזרח העיר, כיוון שלא מצאנו דרך לכמת את הזמן שהם מקדישים למזרח העיר.

החלוקה הפנימית של המערכת העירונית הייתה כדלקמן:²³

הוצאות בש"ח	סעיף	
9,211,000	שכר	גני ילדים
632,000	הוצאות שאינן שכר	
9,335,000	שכר	יסודי
10,153,000	שכר דירה	
2,403,000	הוצאות שאינן שכר	
8,483,000	הסעות	
1,228,000	הזנה	
28,111,000	שכר	על יסודי
2,925,000	הוצאות שאינן שכר	
3,744,000	בדק בית והצטיידות	כללי
7,307,000	תוכנית הוליסטית	
94,042,000 ש"ח		סה"כ

מהנתונים הללו עולה, אם כן, שבעוד שעל פי הלמ"ס אחוז הילדים הפלשתינאים בגיל חינוך חובה שמתגוררים במזרח העיר עמד בשנת 2003 על כ-42% מסך כל הילדים שלומדים במערכת העירונית, הרי שהתקציב שמערכת החינוך במזרח העיר מקבלת מהעירייה עומד רק על 30% בלבד.

הקיפוח של מערכת החינוך המזרח העיר מוצאת את ביטוייה גם באופן חלוקת מחשבים בין מוסדות החינוך השונים בעיר. מנח"י דיווח כי בשנת 2003 המגזר היהודי שבו למדו כ-70% מסך כל התלמידים בעיר קיבל 83% מהמחשבים, בעוד שהמגזר הערבי בו למדו כ-30% מהתלמידים קיבל 17% בלבד מהמחשבים. על-פי מנח"י ההסבר לכך טמון בתנאים הפיזיים הקשים במוסדות החינוך במזרח העיר, אשר אינם מאפשרים התקנה ותפעול כנדרש של מחשבים.²⁴

חשוב לציין שרוב תקציב האגף לחינוך מורכב משכר המורים, המתקצב רובו ככולו ע"י משרד החינוך. העירייה משמשת במקרה זה רק כצינור תקציבי. לכן, הסכום הנקוב אינו משקף את ההשקעה העירונית בפועל. חשיבותה של הערה זו טמון בכך שאחוז ההשתתפות בתקציב החינוך במזרח העיר מעלה באופן מלאכותי את אחוז ההשקעה של העירייה במזרח

²³ שלמה הומינר, סגן מנהל למינהל וכספים, אל פפה אללו, 27/9/04

²⁴ יהודית שלוי, מנהלת מנח"י, אל פפה אללו, 9/11/2003.

העיר. אילו היינו מנטרלים את מרכיב שכר המורים, כל תקציב מזרח העיר היה נמוך במידה משמעותית.

הוצאות מנח"י פר תלמיד היו:

מערב	7,351 ש"ח
מזרח	2,400 ש"ח

6. אגף התרבות: אגף התרבות אחראי לכלל הפעילות התרבותית בעיר הכוללת קיום קורסים להשכלת מבוגרים, עידוד יוצרים מקומיים, קיום אירועים בבריכת הסולטן, הפעלת הספריות העירוניות, תקצוב מוסדות תרבות מרכזיים כגון תיאטראות, מוזיאונים, גלריות ועוד. באגף התרבות פועלת מחלקה לתרבות ערבית אשר מפקדת על הפעילות התרבותית במזרח העיר. מחלקה זו פועלת באמצעות ארבעה מרכזים קהילתיים: א-טור, עיסאויה, בית חנינה, וואדי ג'וז; ובאמצעות שלוש ספריות עירוניות: הספרייה העירונית המרכזית, ספריית עיסאויה, וספריית סוואחרה. מספר המינורים בספריות הוא 800 איש ומספר המבקרים היומי בהן עומד על כ-600 איש. כמו כן, המחלקה להשכלת מבוגרים, מעניקה שירותים גם לתושבי מזרח העיר, בעיקר בקורסים בעברית, וכדומה.

בסך הכל השקיע אגף התרבות במזרח העיר 970,698 ש"ח, המהווים 1.8% מתקציב הפעולה הכולל של האגף, שעמד על 53,701,738 ש"ח.

תקציב המחלקה לתרבות ערבית – חלוקה על-פי סעיפים²⁵

השכלת מבוגרים	300,000 ש"ח	בנוסף להשתתפות עצמית בסך 124,520 ש"ח
מח' תרבות ערבית	615,000 ש"ח	רוב הכסף מועבר למרכזים קהילתיים.
ספריות עירוניות	55,698 ₪	
סה"כ	970,698 ₪	

²⁵ עו"ד פלדמן, מנהל אגף, אל פפה אללו, 21/4/2004, יעקב יעקב, מ"מ מנהל אגף, אל פפה אללו, 19/10/04

הוצאות אגף תרבות פר נפש היו:

מערב	112 ש"ח
מזרח	4 ש"ח

7. **האגף לבריאות הציבור:** השירות המרכזי שמעניק האגף לבריאות הציבור הוא הפעלת תחנות "טיפת חלב" המפוזרות בכל רחבי העיר, זאת על פי 'חוק בריאות ממלכתית'. בעיר פועלות 37 תחנות, מתוכן 7 במזרח העיר. בנוסף לכך יש להוסיף שלוש תחנות הפועלות בקו התפר ובהן ניתן טיפול גם לאוכלוסייה הפלסטינית וכן את התחנה למעקב אחר סיבוכים בהריון במחנה יהודה, המעניקה שירות ליהודים ולפלסטינים כאחד. בנוסף, האגף עוסק בבדיקת שיניים לתלמידים בבתי ספר, מעקב אחר מצבם הבריאותי של קשישים במועדונים, מחקר, איכות סביבה וטיפול וטרינרי.

אגף זה מסר את תקציב הפעולה הכולל שלו במזרח העיר שעמד על 7,105,898 ₪ ללא פרוט של סעיפים. תחת זאת נמסרה לידינו רשימה של פעולות שמבצע האגף בצרוף מספר הצרכנים מקרב תושבי מזרח העיר.

לסכום זה הוספנו שליש מתקציב השירות הווטרינרי – הפועל במסגרת האגף לבריאות הציבור – בהתאם לחלוקה הדמוגרפית בין האוכלוסייה הפלסטינית והיהודית בעיר, מתוך הנחה שהשירות הווטרינרי משרת את כל תושבי העיר באופן שווה. תקציב השירות הווטרינרי עמד בשנת 2003 על סכום של 7,348,914 ש"ח ולכן הוספנו לתקציב מזרח העיר 2,425,141 ש"ח. מכאן שהאגף לבריאות הציבור השקיע במזרח העיר 9,531,039 ש"ח המהווים 20.89% מכלל תקציב הפעולה של האגף, שעמד על 45,620,572.

פעולות האגף לבריאות הציבור במזרח העיר²⁶

מספר משתתפים	סוג השירות
468	תינוקות עד גיל שנה
261	נשים הרות
14,711	פעוטות
12,466	משפחות רשומות
230	גילוי מוקדם סרטן מעי הגס
3,200	שרות דנטלי לילדים
27,27	תקן משרות

²⁶ יעקב צבאג, מנהל אגף, אל פפה אללו, 15/12/2004

יש לציין שבמזרח העיר פועלת רשת ענפה של מרפאות המסונפות לארגוני צדקה שונים, לארגון הסעד לפליטים של האו"ם (UNRWA), לכנסיות וכיו"ב, המספקות שירותים דומים לאלו שמספקים תחנות טיפת חלב. מרפאות אלו נמצאות תחת פיקוח רופף ביותר של העירייה, רמת השרות בהן אינה זהה לזו של מרפאות טיפת חלב, ואחדות מהן אינן פועלות על פי תוכנית החיסונים הישראלית ולכן אינן מספקות את מלוא סל הבריאות שחייב לקבל כל פעוט על-פי חוק הבריאות הממלכתי.

הוצאות אגף בריאות הציבור פר תינוקות עד גיל שנה²⁷ היו:

מערב	3,616
מזרח	1,164

8. **אגף הרווחה:** אגף הרווחה אחראי לטיפול באוכלוסיות חלשות. הוא פועל במזרח העיר באמצעות שלוש לשכות אזוריות: בשכונת שועפת, בסילוואן ובשייח ג'ראח. בשנת 2003 טופלו בכל העיר ב- 40,770 משקי בית כאשר מתוכם במזרח העיר טופלו ב- 8021 משקי בית. נתוני כוח אדם מראים שבשנת 2003 עבדו בכל האגף 449 עובדים סוציאליים מתוכם הוקצו למזרח העיר 32 משרות. משמעות הדבר הינה שכל עובד סוציאלי במזרח העיר מתמודד עם 250 תיקים לעומת ממוצע של 100 תיקים במערב העיר.²⁸ מעבר לעומס הבלתי נסבל עמו נאלצים להתמודד העובדים הסוציאליים במזרח העיר, חוסר האונים שלהם בא לידי ביטוי גם בהקצאה מזערית של שירותי רווחה שונים, כגון סיוע בתשלומי מים ארנונה וחשמל למעוטי יכולת, הקצאת תקנים לפנימיות לילדים בסיכון ולפעוטות במעונות יום וכו', המופנים למזרח העיר.²⁹

מנתוני אגף הרווחה עולה כי האגף השקיע במזרח העיר 41,603,273 ש"ח המהווים 13.27% מתקציב הפעולה הכולל של האגף, שעמד על סכום של 313,446,822. אגף הרווחה מציין שבתקציב מזרח העיר לא נלקחו בחשבון פרויקטים עירוניים משותפים למזרח ומערב העיר שכן קשה לאמוד את חלקה של מזרח העיר באותם פרויקטים.³⁰

²⁷ על פי נתונים של מרשם התושבים של משרד הפנים לשנת 2003. תינוקות יהודים: 10,651, תינוקות לא יהודים: 6,107.

²⁸ אגף הרווחה, נתוני תיקים 2003, משפחות+קשישים, 15/12/2003.

²⁹ אגף הרווחה, נתוני תיקים 2003, 15/12/2003.

³⁰ צילה ביג'ה- מנהלת כספים באגף, אל פפה אללו, 16/12/2004.

פעולות אגף הרווחה במזרח העיר

הוצאות בש"ח	סעיף	
143,373	אומנה יומית	מדור ילד ונוער
1,260,240	מועדוניות	
65,525	תוכנית הקו	
108,557	הורים ילדים בסיכון	
565,000	מרכזי ילדים-הורים	
10,721	ילדים בפנימיות	
4,333,089	סידור במעונות יום	
7,841,988	משפחתונים	
119,920	תוכניות טיפוליות	
76,228	משפחתונים עבודה	
304,729	טיפול בזקן בקהילה	מדור לקשיש
339,590	חימום קשישים	
30,047	פעולות קהילה לילד חריג	מחלקת שיקום
1,810,697	דמי ליווי עיוורים	
21,767	הסעות נכים	
35,919	שיקום נכים בקהילה	
178,454	תעסוקה מוגנת למוגלים	
103,897	מסגרות יום ילדים נכים	
185,086	מ. יום שיקומי לנכים	
48,173	מרכז שיקום ואבחון	
204,597	החזקת נכים בפנימיות	
55,269	נכים במשפחה ובאומנה	
284,293	מעון נכים גילה	
7,568,418	סידור במוסדות	טיפול במפגר
111,376	סידור במוסדות ממשלתיים	
1,286,712	מעון יום טיפולי	
1,563,463	מע"ש במעונות	
66,306	נופשון למפגר	
183,668	שירותים תומכים	
163,393	סמים- טיפול בקהילה	

236,736	טיפול באלכוהוליסטים	
456,517	צרכים מיוחדים ועזרה ביתית	טיפול באוכלוסייה ייחודית
69,091	קייטנות לאמהות	
195,507	סמך מקצועי	
76,664	פעולות התנדבות	
224,753	פעולות בקהילה	
32,016	תשלום חשבון מים לנצרכים	
741,490	פעולות בסיוע קרן ירושלים	תרומות
40,047	פעולות לנזקקים	
41,603,273 ש"ח		סה"כ כללי

הוצאות אגף הרווחה פר מטופל היו:

3,019 ש"ח	מערב
1,400 ש"ח	מזרח

9. **האגף לשירותי דת:** באגף לשירותי דת אין הוצאות מנהליות. מדובר בכסף שהולך נטו למועצה הדתית. מוסדות דת מוסלמים או נוצרים אינם מקבלים כל תמיכה מתקציב זה למרות שהשרות הינו ממלכתי ואמור לשרת בני כל הדתות.

הוצאות שרותי דת פר נפש היו:

49 ש"ח	מערב
0	מזרח

10. **האגף לחברה ונוער:** האגף לחברה ונוער אחראי לפעילות החברתית במתנסים, במועדוני הנוער ובתנועות הנוער ומפעיל רשת של עובדים קהילתיים ברחבי העיר. באגף חברה ונוער פועלת מחלקה למזרח ירושלים אשר מרכזת את מרבית הפעילות במזרח העיר. האגף הפעיל במזרח העיר במהלך שנת 2003, 10 מועדוני נוער, 11 מועדוני קשישים, ושלושה עובדים קהילתיים בחצי משרה כל אחד. מנתוני אגף החברה והנוער שנמסרו לידינו עולה כי האגף השקיע במזרח העיר 2,055,536 ש"ח, המהווים 6.98% מתקציב הפעולה הכולל של האגף,

שעמד על 29,450,152. מלבד מספרם הזעום של המועדונים הפועלים במזרח העיר יש לתת את הדעת גם לאיכות השירות הניתנת בהם. במבחן רמת השירות, מועדוני נוער וקשישים במזרח העיר פעלו בסטנדרטים ירודים מאוד.

מועדוני נוער במערב העיר פועלים כל יום בעיקר בשעות אחה"צ והערב, ונהנים משירותים מגוונים ואיכותיים, ומיטב הציוד, בעוד שהמועדונים במזרח פועלים בתנאים ירודים ביותר, הן ברמה הפיזית והן ברמת השירותים החברתיים שניתנים בהם. די לציין שבמרבית המועדונים פועל רק 'רכז נוער' בהיקף של 10 שעות שבועיות ללא כוח אדם נוסף. מועדוני קשישים במערב העיר פועלים בין 4-5 ימים בשבוע, למשך 4-5 שעות ביום. במזרח העיר פועלים 3-4 ימי בשבוע למשך שעתיים בכל יום, מועדוני הקשישים במזרח העיר ממוקמים במבנים ירודים, ומקבלים שרות בסיסי ביותר, שכולל כיבוד קל והרצאות בענייני דת ובריאות.

פעולות אגף החברה והנוער במזרח העיר

הוצאות בש"ח	סעיף
36,924	החזקת מועדוני נוער
10,440	טלפונים
900	כיבודים
611,872	פעילות נוער
25,372	פעילות מועדוני קשישים
86,290	קניית ששירות
280,000	רווחה חינוכית-בית צפאפא
60,000	ילדים צרכים מיוחדים (צמי"ד)
943,738	כוח אדם
2,055,536 ש"ח	סה"כ

הוצאות אגף חברה ונוער פר נפש היו:

58 ש"ח	מערב
9 ש"ח	מזרח

11. **אגף הקליטה**: מטבע הדברים אגף זה אינו פועל במזרח העיר. במהלך חמשת השנים האחרונות השתקעו בעיר כ- 23 אלף עולים.

12. **האגף לאמנות**: האגף לאמנות עוסק בעיקר בטיפוח האמנויות הפלסטיות, אמנויות הבמה, מחול, זמר ומוזיקה עדתית. בשנת 2003 פעלו בעיר שישה מרכזי אמנות, ניידת אמנות אחת, סדנה לתיאטרון נוער ולהקת מחול ייצוגית. אף אחת מהפעילויות הללו, למעט פעילות הניידת לאמנות, אינה מתבצעת במזרח העיר.

ההשקעה היחידה לטובת תושבי מזרח העיר היא באמצעות שלושה פרויקטים, אחד מהם משותף ליהודים ולערבים:

א. סדנה לאמנות לתלמידי בית צפאפא, הפועלת במרכז ג'ינוגלי שבשכונת קטמון.

ב. תזמורת יהודית ערבית, הפועלת במרכז המוסיקה שבגיא בן-הינום. שליש מנגני התזמורת הם ערביים, לכן חישבנו שליש מתקציב התזמורת.

ג. ניידת לאומנות אשר העניקה מספר פעמים שירות גם במתנ"סים של מזרח העיר.

יתר על כן, שלושת הפרויקטים הללו מתקצבים רובם ככולם על-ידי מקורות חיצוניים ולא על-ידי העירייה, למעט חלק קטן מתקציב התזמורת היהודית-ערבית וחלק קטן מהסדנה לאומנות. לכן, בהתאם למדיניות שקבענו לעצמנו לא כללנו את הסכומים שאינם מגיעים מתקציב העירייה בחישוב השקעות האגף במזרח העיר. לאחר החסרת הסכומים הללו עולה כי אגף האמנות השקיע במזרח העיר 36,500 ש"ח (על-פי החלוקה שבטבלה שלהלן), המהווים 0.42% מתקציב הפעולה הכולל של האגף, שעמד על 8,691,811 ש"ח.³¹

פעולות האגף לאמנות במזרח העיר

הערות	הוצאות בש"ח	סעיף
בנוסף ל 113,000 ש"ח מקרן ירושלים	6,500 ש"ח	סדנה לאומנות במרכז גינוגלי
9,300 ש"ח ממקורות לא עירוניים		ניידת אומנות
שליש מתקציב שהעירייה מקציבה. מעבר לכך יש עוד 521,000 ש"ח ממקורות לא עירוניים.	30,000 ש"ח	תזמורת יהודית ערבית
	36,500 ש"ח	סה"כ

³¹ שמי אמסלם, מנהל האגף אל פפה אללו, מנהל אגף, 26/9/04.

כאמור, רוב הפעילות באגף לאומנות מומנה למעשה ע"י גורמים חיצוניים או ע"י הילדים עצמם. המימון של מרכז ג'ינוגלי בא ברובו מקרן ירושלים, מימון ניידת האומנות הגיע מהחברה למתנ"סים והמימון ל"בית המוזיקה" בא ברובו מקרנות ומימון עצמי, כאשר חלקה של העירייה עומד על 90,000 ש"ח בלבד. מבירור שערכנו התברר שמספר הילדים הערביים שמשותפים בפרויקט מגיע לכשליש מכלל המשתתפים. לכן חישבנו רק שליש מהתקציב העירוני.

הוצאות אגף האומנות פר נפש היו:

מערב	18 ש"ח
מזרח	0,20 ש"ח

13. **האגף לקידום הנוער:** האגף לקידום הנוער מטפל בנערים בעייתיים אשר נפלטו ממערכות החינוך או ממקומות עבודה, ועוסקים בעבריינות לסוגיה. עיקר עבודתה של החטיבה נעשה באמצעות מדריכי רחוב אשר עובדים עם אותם צעירים ברחובות ובריכוזים בהם הם מסתובבים. האגף טיפל ברחבי העיר בכ-7,540 צעירים מתוכם 279 במזרח העיר שהם 3,6% מסך המטופלים, באמצעות 11 משרות שהם 9,9% מסך כל משרות החטיבה. מנתונים שנמסרו לידינו עולה כי האגף לקידום הנוער השקיע במזרח העיר 2,277,067 ש"ח (על-פי הפירוט שבטבלה שלהלן), המהווים 18.16% מתקציב הפעולה הכולל של האגף, שעמד על 10,230,226 ש"ח.³²

פעולות האגף לקידום הנוער במזרח העיר

הוצאות בש"ח	סעיף
1,148,944	כ"א תקני
418,258	כ"א לפי שעות
361,865	הוצאות ארגוניות
160,000	פעילות נוער- יעודי
20,000	פעילות נוער – כללי
3,000	יעוץ משפטי
40,000	השכלה והעשרה

³² ראובן בכר, סגן מנהל החטיבה, אל מאיר מרגלית 13/12/05

30,000	ספורט קידום נוער
15,000	מקב"ץ ותעסוקה
10,000	תוכניות קידום נוער
30,000	מניעת נשירה
40,000	פרוייקטים מיוחדים
2,277,067 ש"ח	סה"כ

הוצאות חטיבה לקידום הנוער פר מטופל היו:

מערב	6884 ש"ח
מזרח	1152 ש"ח

14. **רשות הספורט**: רשות הספורט מרכזת את כלל הפעילות הספורטיבית בעיר, ובכלל זה תומכת באגודות ספורט, החזקת מתקני הספורט ועוד. במזרח העיר מפעילים 42 מתקני ספורט על פי החלוקה הבאה: מגרשי כדורגל: 18, כדורסל: 10, כדורעף: 4, מגרשים משולבים: 7. אולמות ספורט: 3 בשועפת, גבל מוכבר והעיר העתיקה.

רשות הספורט לא הציגה בפנינו פירוט של פעולותיה במזרח העיר ותקצובם, אלא רק את הסכום הכולל שהושקע על-ידיה במזרח העיר, אשר עמד על 308,557 ש"ח,³³ המהווים 4.79% מתקציב הפעולה הכולל של האגף, שעמד על 6,438,996 ש"ח.

בהשוואה למספר מתקני ספורט שפועלים ברחבי עיר, מזרח העיר מקבלת 6% מהמתקנים בעיר.

מספר מתקנים בכל העיר	מספר מתקנים במזרח העיר	אחוז המתקנים במזרח העיר
675	41	6%

הוצאות רשות הספורט פר נפש היו:

³³ ולדימיר שקלאר, מנהל רשות הספורט העירונית, אל פפה אללו 27/9/2004

מערב	13 ש"ח
מזרח	1 ש"ח

15. **מנהל התכנון:** מנהל התכנון אחראי לכלל התכנון האורבאני של העיר ומטפל בתוכניות מתאר, הוצאת היתרי בניה וכיו"ב. השיטה לפיה חישבנו את תקציב מזרח העיר במינהל התכנון מבוססת על מספר התוכניות שנדונו בוועדה המקומית. חישוב זה מהווה אמנם אומדן בלבד. שכן, ישנן תוכניות גדולות ותוכניות קטנות, תוכניות מורכבות שהטיפול בהן מצריך זמן רב, ותוכניות פשוטות שהטיפול בהן הוא מהיר. כמו-כן, יש גם תוכניות אשר מטופלות אבל לא מגיעות בסופו של דבר לדיון בוועדה המקומית. בכל זאת, בהעדר בסיס אחר לחישוב מדויק, מצאנו שהחישוב הנ"ל משקף במידה רבה את תמונת המצב. בשנת 2003 נדונו בוועדה המקומית 608 תוכניות מתוכם 479 במערב העיר (78.8%) ו-129 במזרח (21.2%).³⁴ לאור נתונים אלו הערכנו שמנהל התכנון השקיע במזרח העיר 1,285,927 ש"ח, המהווים 21.2% מתקציב הפעולה של המנהל, שעמד על סכום של 6,060,807 ש"ח.

הוצאות אגף התכנון פר נפש היו:

מערב	10 ש"ח
מזרח	6 ש"ח

16. **אגף הרישוי והפיקוח על הבנייה:** אגף הרישוי והפיקוח מורכב ממספר מחלקות. המחלקה למידע ומיפוי, המחלקה למבנים מסוכנים, המחלקה לרישוי ופיקוח, המחלקה לרישוי עסקים, המחלקה לרישוי בנייה והמחלקה להיטל השבחה. החישוב של החלק היחסי שהפנה האגף כולו למזרח העיר בוצע על פי פרמטרים שונים בהתאם לאופי המחלקות השונות. את התקציב שהפנו למזרח העיר המחלקה למידע ומיפוי, המחלקה למבנים מסוכנים והמחלקה לרישוי ופיקוח על הבנייה חישבנו על פי מספר הפקחים שעבדו בהן במזרח העיר בשנת 2003. עם זאת, מחקנו לחלוטין את תקציב הריסת בתים במזרח העיר אשר עמד על 1,039,799 ש"ח (על-פי חישוב של 6 פקחים במזרח העיר מתוך 40 פקחים במחלקה כולה). זאת משום שכפי שטענו לעיל בניגוד למערב העיר, הריסות הבתים

³⁴ מינהל התכנון- התפלגות התוכניות שנדונו בוועדה המקומית במזרח העיר ומערב העיר בשנים 2003-2004. (כל שנה בנפרד-ממ)

המתבצעות במזרח העיר לא נועדו לשרת את רווחת תושבי מזרח העיר. באשר למחלקה לרישוי עסקים החישוב נעשה על פי מספר הרישיונות שהונפקו במערב ובמזרח העיר באותה שנה. לגבי המחלקה להיטל השבחה והמחלקה לרישוי בנייה החישוב נעשה על פי מספר התיקים ממזרח העיר שטופלו במהלך 2003. על-פי החישוב הנ"ל אגף הרישוי והפיקוח השקיע במזרח העיר 2,273,914 ש"ח, המהווים 10.61% מתקציב הפעולה הכולל של האגף שעמד על 21,420,399 ש"ח.

תקציב האגף לרישוי ופיקוח במזרח העיר³⁵:

מחלקה	תקציב	מספר עובדים	עובדים במזרח העיר	תקציב מזרח העיר
מח' רישוי ופיקוח (בניכוי תקציב מזרח העיר)	6,412,097	40	6	נוטרל
מח' מידע ומיפוי	3,049,534	8	2	762,385 ש"ח
מח' מבנים מסוכנים	1,588,520	6	1	264,753 ש"ח
מחלקה	תקציב	מס' רישיונות במערב העיר	מס' רישיונות במזרח העיר	תקציב מזרח העיר
רישוי עסקים	4,053,186	730	181 (24.8%)	805,298 ש"ח
מחלקה	תקציב	סך כל התיקים שטופלו	מס' התיקים שטופלו במזרח העיר	תקציב מזרח העיר
המחלקה להיטל השבחה	876,066	6,796	1,612 (22%)	192,734 ש"ח
המחלקה לרישוי ובנייה	3,361,418	1848	137 (7.4%)	248,744 ש"ח

הוצאות אגף רישוי ואכיפה פר נפש היו:

תקציב האגף	תקציב מזרח	
21,420,399	2,273,914 ש"ח	סה"כ

מערב	41 ש"ח
מזרח	10 ש"ח

³⁵ מיכה בן נון, מנהל אגף, אל פפה אללו 3/4/2005, תדפיס, 'התפלגות בקשות באזורי רישום' לשנת 2003, ונתונים שנמסרו בעל פה על ידי בכירים באגף.

16. **האגף לחירום וביטחון:** האגף לחירום וביטחון משרת רק את מערב העיר. הוא עוסק בשמירה על מוסדות חינוך, ועל מתקני העירייה. בשעת חרום מחויב האגף לספק שרות גם למוסדות חינוך במזרח העיר, אבל הדבר כמעט ולא התרחש במהלך שנת 2003. הוצאות אגף חרום וביטחון פר נפש היו:

מערב	134 ש"ח
מזרח	0

17. **אגף תושי"ה (תחבורה ושירותי הנדסה):** אגף תושי"ה דואג לתחזוקת כבישים, מדרכות, תאורת רחוב, כולל תשלומים עבור אספקת חשמל לרחובות. אגף זה פועל בעיקר באמצעות התקב"ר, ולכן התקציב הנ"ל לא משקף את מלוא ההשקעה במזרח העיר אלא רק את מה שמשולם באמצעות התקציב הרגיל. השקעות האגף לשנת 2003 היו כדלקמן³⁶:

חשמל לתאורת רחוב	3,5 מיליון ש"ח
אחזקת תאורה	2,1 מיליון ש"ח
טיפול ברמזורים	935,000 ש"ח
סה"כ	6,535,000 ש"ח

הוצאות אגף תושי"ה פר נפש היו:

מערב	90 ש"ח
מזרח	29 ש"ח

18. **אגף שירותי הכבאות וההצלה:** אגף זה פועל באמצעות 5 תחנות כיבוי אש והצלה. במזרח העיר פועלת תחנה אחת בלבד - תחנת אגוז. אולם, מכיוון ששירותי הכבאות פועלים על פי הצורך ולא על פי חלוקה טריטוריאלית, קרי שרפה במזרח העיר תטופל גם על ידי תחנות שנמצאות במערב ולהפך, חילקנו את התקציב בין מזרח העיר למערב על-פי המפתח הדמוגרפי ולא על פי מספר התחנות. כלומר, החשבנו שליש מתקציב האגף כתקציב שהושקע במזרח העיר. מכאן שאגף שירותי הכבאות וההצלה השקיעו במזרח העיר 12,756,716 ש"ח המהווים 33% מתקציב הפעולה של האגף שעמד על סכום של 38,270,150 ש"ח.

³⁶ קובי בר טוב, סגן מנהל אגף תושי"ה, אל פפה אללו, 5/9/05.

הוצאות הכבאות פר נפש היו:

מערב	54 ש"ח
מזרח	56 ש"ח

התקציב הבלתי רגיל

ניתוח התקציב הבלתי רגיל מציב בפנינו בעיה סבוכה. על מנת לנתח באופן אמין את התקב"ר בקשנו מהעירייה לחלקו בעבורנו לשלוש קבוצות: א. כספים שיועדו באופן מובהק למזרח העיר; ב. כספים שיועדו באופן מובהק למערב העיר; ג. כספים שיועדו לשרת את תושבי שני חלקי העיר.

העירייה הציגה לנו דו"ח המחולק לארבע קטגוריות: א. תקציב שיועד למערב העיר; ב. תקציב שיועד למזרח העיר; ג. תקציב משותף; ד. תקציב מטה.

חלוקת התקב"ר כפי שנמסר ע"י העירייה

מערב העיר	149,990,876 ש"ח
מזרח העיר	70,406,339 ש"ח
השקעות משותפות	498,503,017 ש"ח
מטה עירוני	8,478,422 ש"ח
סה"כ	727,378,654

ראשית כל גילינו להפתעתנו שסכום זה לא תואם את הסכום המופיע בדו"ח רואה החשבון שעמד על 768,563,000 ש"ח. בדו"ח המפורט שהוגש לנו על ידי גזברות העירייה חסרים כ-41 מליון ש"ח. העירייה לא סיפקה לנו תשובה לאותו חסר. בהעדר הסבר משכנע לאותו חסר הלכנו לפי הקוו שקבענו לעצמנו, אימצנו את הסכום המופיע בדו"ח המבוקר, והעמסנו את הסכום החסר על מערב העיר מתוך הנחה שכל הכסף שהושקע במזרח פורט בהרחבה, ומן הסתם, כל השאר הושקע במערב.

אולם, הבעייה הסבוכה יותר גילינו אחרי עיון בחלוקת הסעיפים התקציביים שהציגה בפנינו העירייה אשר העלה כי חלוקה זו רחוקה מלשקף את המציאות.

בחלק העוסק בהשקעות המיועדות למזרח העיר מצאנו שהעירייה כללה עבודות תשתית ופרויקטים תיירותיים שאומנם מבוצעים בחלק המזרחי של העיר אבל אינם משרתים את האוכלוסייה הפלסטינית כי אם את האוכלוסייה היהודית ואף את המתנחלים המתגוררים במזרח העיר. פרויקטים אלה כוללים, בין היתר, את עבודות פיתוח בעמק המלך, באזור 'עיר דוד', את שיפוץ נקבת ארמון הנציב, את העבודות במערת צדקיהו המשמשת כאתר תיירותי מובהק ליהודים, את העבודות בטיילת הר הזיתים המשרתת את המבקרים בבית העלמין היהודי במקום, את העבודות ב'פארק צורים' המשרת בעיקר את ישיבת 'בית-אורות' ועוד. כמו-כן מצאנו מספר סעיפים שכל הנראה הוכנסו בטעות לרשימת מזרח העיר, כגון עבודות ברח' בלפור, הנמצא בשכונת רחביה במערב העיר. מכיוון שכל הפעולות הללו נועדו לשרת את האוכלוסייה היהודית ולא את הפלסטינית, העברנו את תקציבן מרשימת הפעולות שבוצעו במזרח העיר אל רשימת הפעולות שבוצעו במערבה.

באשר לסעיף 'עבודות במחסום קלנדיה' (233,597 ₪) התלבטנו האם להשאירו ברשימת הפעולות שבוצעו במזרח העיר. השיקול להוריד אותו נבע מהתפיסה שאותו מחסום הינו חלק ממערך השליטה הישראלית. אולם, בסופו של דבר קיבלנו את ההנחה שעבודות התשתית במקום נועדו להקל על התושבים הפלסטינים ועל כן יש מקום לכלול את העבודות במחסום בתקציב מזרח העיר.

לאחר כל ההסתייגות הללו נותרנו עם הסעיפים הבאים כפעולות שבוצעו במזרח העיר לרווחת התושבים הפלסטינים:

בשקלים

609,295	תשתיות
649,545	כביש מהלואס
157,360	שיקום בית צפאפה
3,045,385	תחנה מרכזית
186,694	תחנות הסעה
479,811	הסדרי בטיחות
11,698,533	כבישים
79,939	ניקוי בריכת הסטראוטיון
121,629	שיפוץ מבנה דימיטריוס
361,338	שיפוץ מתנ"סים
625,201	בי"ס חינוך מיוחד א-שייח
464,730	בי"ס יסודי בנות סוחרה

1,741,768	בי"ס יסודי בנים צור באהר
154,873	בי"ס יסודי בנות צור באהר
5,565,678	חט"ב בנות עיסאווייה
47	חט"ב בנים צור באהר
5,614	בי"ס יסודי ואדי גוז
245	מקיף בנות סוחרה
245	מקיף בנים סוחרה
1,400,000	תשתיות מים ביוב
24,720	מיגון תחנת כיבוי אגוז
468,753	פיתוח תאורה
47,713	שכונות ותיקות מזרח
1,882	כביש מזרח 2002
5,717,062	סלילת כבישים מזרח
233,597	עבודות מחסום קלנדיה
138,603	סלילת כבישים זמניים
125,928	שיקום רח' אל-חרדוב
753,008	מפעלים משותפים מזרח
4,701,080	שיקום כבישים מזרח
1,688,250	פיתוח גנים מזרח
122,563	יצוב הקדרון וגיא בן הינום
69,712	תכנון כפר עקב
19,307	תב"ע בית צפאפא
237	בי"ס מקיף אבו תור
36,513	תכנית מתאר שער מזרח
65,822	תוכנית לענתא
1,247,496	תב"ע צפון העיר
17,827	שוק סיטונאי מזרח
144,617	תב"ע מאמוניה
120,000	תכנית העיר העתיקה
152,495	אבו דיס
6,841	קיר תמך סלואן
2,568	גן ילדים א טור

165,229	גן ילדים צור באהר
439	בי"ס בכריה אלויין
6,010	בי"ס יסודי בנים אבו טור
8,395	בי"ס יסודי בית צפאפא
10,510	בי"ס תיכון סוואנה
1,712	בי"ס עבדללה בן חוסיין
1,695,675	בי"ס יסודי בנות עיסווייה
137,886	חט"ע צור באהר
15,497,036	בי"ס מקיף בית חנינה
3,565,615	חט"ב בנים עיסווייה
767	אולם ספורט אבו טור בנים
97,909	חט"ב בנם סלוואן
9,712	בי"ס יסודי בנות סלוואן
889,039	מנדי"ם מזרח ירושלים
2,794,561	מתנ"ס בית חנינה
31,072	מתנ"ס א-טור
682,251	שיפוץ מתקני ספורט מזרח
519,805	מחשוב בתי ספר (העברה מתקציב 'מושתף')
20,000	מתקנים גנים ציבוריים (העברה תקציב משותף)
69,388,147	סה"כ

בבעיה סבוכה הרבה יותר נתקלנו בבואנו לבחון את ההשקעות שהוגדרו על-ידי העירייה **כהשקעות משותפות**. על פי העירייה רוב רובו של התקב"ר מוגדר כ'משותף', כלומר ככזה המשרת את שתי האוכלוסיות, היהודית והפלסטינית, גם יחד. אולם, עיון בסעיפים שהציגה העירייה תחת סעיף זה הביא אותנו לפקפק בכך. בסעיפים רבים, שאת חלקם ננתח להלן, לא מצאנו הגיון שמצדיק את הצבתם תחת הגדרה זו ולא ברור לנו על פי איזה פרמטרים העירייה קבעה שמדובר בהשקעות משותפות.

כך לדוגמה לא מצאנו הצדקה לטענת העירייה שכבישים הנמצאים במזרח העיר אך משרתים בעיקר את האוכלוסייה היהודית הם בגדר 'השקעה משותפת'. כך לדוגמה הסעיף

"כבישים בקריית הלאום" (על סך 31.7 מיליון ₪), המובילים למטה הארצי של משטרת ישראל, או כביש הר הצופים (על סך 43,2 מיליון ₪), המחבר את מעלה אדומים לירושלים, לא נראים לנו כהשקעות 'משותפות', גם אם פלסטינים ממזרח העיר עשויים ליהנות מהם. חיזוק לטענתנו מצאנו בדיון משפטי שהתנהל סביב כוונת העירייה להפקיע אדמות מאזור בית חנינה לטובת סלילת כביש 20 המחבר בין נווה יעקב לרמות ומשם לאזור מודיעין. במהלך אותו דיון ביקשה התובעת העירונית לאשר את ההפקעה בטענה ש-"כביש 20 הינו כביש הרחב הדרומי במערכת הכבישים העורקים של ירושלים. תפקודו של כביש זה הוא לאפשר קשר ישיר בין השכונות הצפון מזרחיות פסגת זאב ונווה יעקב דרומה על כביש 4 צפון...".³⁷ משתמע מכך שהכביש הנ"ל - בדומה לכל שאר הכבישים שמוגדרים כ"פרוייקטים משותפים" - מיועד ליהודים ולכן ראוי לייחס אותו ל"מערב העיר".

כמו-כן, לא מצאנו לנכון להכניס תחת הגדרת 'משותפים' סעיפים כגון סלילת מסלול לרכיבת אופניים או גידור שטחים לשחרור כלבים - אף תושב ממזרח העיר לא ייקח את כלבו לשטח לשחרור כלבים בגן סאקר ולא ירכב על אופניים במסלול שהוכשר לכך ממוזיאון ישראל עד צומת פת. בחלק אחר מהסעיפים המופיעים כ'הוצאה משותפת' מכון בנו ספק כבד באשר לאופן חלוקתו. כך לדוגמה, בסעיף 'מחשוב בתי ספר' בסך 3 מיליון ₪ נוכחנו לדעת שחלקה היחסי של מזרח העיר עמד על 17% מכלל התקציב. בסעיף 'מתקני משחקים לגנים ציבוריים', בסך 1,6 מיליון ₪ נוכחנו לדעת שהמתקנים שהותקנו במזרח העיר הם מזעריים (10 ספסלים, 10 פחי אשפה ונדנדה אחת) אשר עלותם אינה עולה על 20 אלף ₪. דבר דומה מתרחש לדעתנו במרבית הסעיפים. סעיף תמוה אחר שמצאנו ברשימת המשותפים הוא 'שיפוץ התקרה ברח' אדלר' בעלות 450,000 ש"ח שלא ברור לנו מה לו ולמזרח העיר. ניפינו גם את סעיף 'שיפוץ מתקני ספורט' אחרי שהתברר לנו שהוא נועד כולו למערב העיר. בחלק אחר מהסעיפים ה'משותפים' לא יכולנו לרדת לעומקם של דברים ויש לנו חשש כבד באשר לייעודם. כך, תקציב 'רכישת רכבים' נדמה לנו שנועד בחלקו לפקחים שעוסקים בהריסת בתים ותקציב המכונה 'סלילת כבישים זמניים' נדמה לנו שעוסק בכבישים הקשורים בהקמת גדר הפרדה.

כביש מס' 9 הכניסה לעיר, מציג בפנינו קושי עקרוני, שכן באופן תיאורטי הוא ישרת גם תושבים ערבים שנוסעים לשכונות הצפוניות של העיר, אבל מצאנו לנכון להעמיס אותו כולו על תקציב המערב, גם משום שמלכתחילה תוכנן כחלק ממערך תחבורתי שנועד להקל על התושבים בשכונות היהודיות שבצפון העיר אלא גם משום שאחוז הפלשתינאים שיעשו בו שימוש הוא לדעתנו זניח. מאז ראשית האינתיפאדה מספר הערבים שיוצאים מהעיר פחת באופן דרסטי ונראה שמגמה זו לא תשתנה בעתיד הקרוב

³⁷ בית משפט השלום בירושלים, בש"א 8146/04, רובין סלאם נגד עיריית ירושלים.

באותו אופן הגענו למסקנה שסעיף הרכבת הקלה לא ניתן לחלק באופן שווה בין מזרח למערב גם אם חלק מהמשתמשים ברכבת הקלה עשויים להיות תושבי העיר הפלסטינים³⁸. אשר על כן בחרנו לחלק את תקציב הרכבת הקלה- כולל הכנת תשתיות עבודה על פי מפתח התחנות הניצבות בשתי חלקי העיר. משמע, שאם מתוכננות 27 תחנות ברחבי העיר ובמזרח מתוכננות 3 תחנות, הרי שמזרח העיר קיבל 3/27 חלקים מהתקציב. להלן מבחר סעיפים שלא מצאנו כל הגיון להגדיר אותם כ'משותפים'.

בשקלים

5,229,979	כביש קריית הלאום
9,626,222	כביש רכבת מרכז
5,355,258	כביש שמגר-גולדה
2,832,557	כביש 20
85,305,560	כביש 9
43,249,020	כביש הר הצופים
2,386,149	הריסת בתים
447,509	רחוב אדלר
251,604	מיגון לשכת ובית ראש העיר
3,885,292	חניון כיכר הלאום
24,046	מסלול אופניים
972	כביש הר הצופים
52,569	שטח לשחרור כלבים
197,992	ציורי קיר
43,641	תיירות
27,293	מספונים
419,900	מודל
124,766	התחדשות עירונית
22,617	הנחיות לסגירת מרפסות
62,514	תצ"א לאיתור אבירות בנייה
540,471	טיפול מבנים בשיטת פל"קל
666,221	שיפוץ מתקני ספורט
2,537,873	מחשוב בתי ספר
1,621,633	מתקנים לגנים ציבוריים

³⁸ אם כי דומה שהשימוש ברכבת הקלה לא יהיה גבוהה שכן מחיר התחבורה הציבורית במזרח העיר, כולל הטרנזיטים, יהיה נמוך יותר ממחיר כרטיס נסיעה ברכבת הקלה.

בנוגע לתקציב המכונה "מטה" מצאנו לנכון לכלול אותו תחת הקטגוריה של 'תקציב מערב' כי לא מצאנו כל קשר בינו ובין רווחת התושבים במזרח העיר. מכאן שגזרנו את כל ההוצאות שהופנו למזרח ירושלים- כולל את החלק היחסי של פרויקט הרכבת הקלה והשוונו אותו מול תקציב התקב"ר כפי שמופיע בדו"ח הגזברות - כלומר לסכום של **727,378,654 ש"ח** (ראה עמ' 32), ולא לסכום שמופיע בדו"ח רואה החשבון ולהלן התוצאות:

תקציב מזרח נטו	רכבת קלה- 3 תחנות	סה"כ מזרח	סך תקב"ר בניקוי 41 מיליון ש"ח	אחוז מזרח
69,388,147	26,417,218	95,805,365	727,563,000	13,16%

ה"גיחון" - חברה עירונית להספקת מים

למרות שה"גיחון" היא חברה פרטית צרפנו את תקציבה לדו"ח זה, משום שעל פי החוק, הספקת מים לתושבים היא פונקציה שהעירייה אמורה למלא. מאחר ותקציב ה"גיחון" אינו מופיע בספר התקציב העירוני לא כללנו אותו בטבלה העוסקת בתקציב העירוני אלא בחרנו להציגו כנספח.

גם חברת ה"גיחון" חילקה את תקציבה לשלוש קטגוריות טריטוריאליות: תקציב מערב, תקציב מזרח ותקציב משותף. התקציב הוא באלפי שקלים.³⁹

מזרח	משותף	סה"כ	%	מזרח	מזרח
1,801	10,920	16,700	10,7%	מזרח	מזרח
1490	410	11305	13,18%	מזרח	מזרח
-	1563	12841		מזרח	מזרח
--	2815	2815		מזרח	מזרח
---	1275	1275		מזרח	מזרח

³⁹ גל הרשקוביץ, משנה למנכ"ל, אל פפה אללו, 11/10/2004.

	123	42	---	שיפוץ מתקנים	
	906	-----	----	רשת מי קלחין	
0,67	10586	7119	71	הוצאות ע.ל.מ.	
31%	1703		528	הרחבת רשת ביוב	ביוב ותיעול
85%	11850		10140	הרחבת רשת ניקוז	
60,47%	8021		4851	החלפת רשת ביוב	
24,56%	10172		2499	תעלות ביוב/ניקוז	
46,33%	11663		5404	תגבור מאספים	
12,95	208,687	24,145	27,030		סה"כ

השוואה בק"מ של קווים היא כדלקמן:

מערב	מזרח		
7,0	1,1	הנחת קווים חדשים	מים
8,2	1,6	החלפת קווים ישנים	
4,0	0,9	הנחת קווים חדשים	ביוב
18,3	8,4	החלפת קווים ישנים	
1,0	0,3	הנחת קווים חדשים	תיעול
10,1	4,8	החלפת קווים ישנים	

השוואה רב שנתית

אין באפשרותנו לערוך מחקר השוואתי מדויק אודות ההשקעה העירונית לאורך שנים, למעט בין השנים 2000 ו-2003 וגם אז, חלק מהנתונים לא ניתנים להשוואה מדויקת בשל שימוש בשיטות חישוב שונות. באשר לתקופות קודמות יש לנו אינדיקציות חלקיות בלבד של ההשקעה העירונית במזרח העיר, המאפשרות לנו לערוך השוואה כללית ובלתי מחייבת.

1- מחקר שבוצע בשנת 1995 בהזמנת אהוד אולמרט מראה לנו את חלוקת כוח האדם באגפים החברתיים של העירייה בסוף עידן טדי קולק. הנושא נבחן מחדש בשנת 1999 על בסיס אותם האגפים והממצאים מאפשרים לנו לקבל תמונה אודות ההשקעה העירונית בין שני חלקי העיר. הטבלה שלהלן מציגה את אחוז כוח האדם שפעל במזרח העיר באגפים החברתיים של העירייה, מתוך סך כל העובדים באותם אגפים.⁴⁰

אחוז העובדים במזרח העיר מתוך כלל עובדי האגף

אגף	1995	1999
חברה	11%	4%
קידום הנוער	-----	13.3%
רשות הספורט	1.9%	8.7%
חינוך	22%	24.3%
תרבות	2.7%	7.10%
בריאות הציבור	6.9%	9%
רווחה	8.4%	9.6%

הנתונים מראים שבמהלך הכהונה הראשונה של אהוד אולמרט כראש העיר חלו שיפורים ברמת ההתייחסות למזרח ירושלים, זאת בהתאם להנחיות שהוא קבע עם כניסתו לתפקיד לפיהן "מוטלת עלינו חובה לקיים נורמות של שוויון בכל חלקי העיר".⁴¹

2- זווית נוספת להשוות בין התקצוב שהופנה למזרח העיר בשנים האחרונות בתחום התשתיות הפיזיות ניתן לקבל מהשוואה בין ארבע מסמכים המנתחים את הסכום הנדרש

⁴⁰ מאיר מרגלית אל רענן דינור- מנכ"ל העירייה, 8/7/1999.

⁴¹ עיריית ירושלים-לשכת המנהל הכללי, שירותי העירייה במגזר הערבי, נובמבר 1994.

לשם השוואת התשתיות הפיזיות בין שני חלקי העיר. מן המסמכים, שפורסמו ע"י המינהל הפיזי בעירייה, עולה שהפער בין מזרח העיר למערבה התרחב לאורך השנים: בשנת 1994 הוא עמד על 520 מיליון ₪⁴², בשנת 1999 עלה הסכום ל- 776 מיליון ₪⁴³, בשנת 2001 עלה מעל ל- 980 מיליון ₪⁴⁴ ובשנת 2005 בסכום הדרוש הוגדר ע"י מנכ"ל העירייה ב"לפחות מיליארד ש"ח".⁴⁵

2005	2001	1999	1994	
לפחות מיליארד ש"ח	980 מיליון ש"ח	776 מיליון ש"ח	520 מיליון ש"ח	פער תקציבי

התמונה המצטיירת בראייה רב-שנתית היא שבין 1994 לבין 2001 חלה נסיגה עצומה בתחום התשתיות הפיזיות. במילים אחרות, העירייה המשיכה להשקיע בתשתיות פיזיות במערב העיר בעוד שבמזרח היא שקדה על השמרים.

3- השוואה מדויקת יותר, אם כי לא מושלמת, ניתן לערוך בין נתוני התקציב של שנת 2000 לאלה של שנת 2003. לגבי שנת 2000 עומד לרשותנו מחקר שערכתי בעצמי בהזמנת 'מרכז אל-קודס לזכויות סוציאליות וכלכליות'. במחקר הנוכחי הצלחתי לקבל ממרבית האגפים מסד נתונים זהה לזה שהשתמשתי במחקר של שנת 2000. במעט אגפים לא נמסרו לי נתונים זהים, בין השאר בשל שינויים פנימיים שחלו בתוך האגפים גופא, ובמספר מקרים בשל חוסר נכונות למסור נתונים לפי הפורמט שדרשתי. למרות זאת, קבלנו תמונה מאלפת של ההשקעה העירונית בין השנים 2000-2003 ולהלן הנתונים.

שנת 2003 ב- % מסך תקציב האגף	שנת 2000 ב- % מסך תקציב האגף	אגף
12,13	12,5	רווחה
14,75	16,4	חינוך
20,60	12,4	בריאות
3,19	2,81	חברה ונוער

⁴² עיריית ירושלים, פיתוח תשתיות במזרח העיר ירושלים, אוקטובר 1999.

⁴³ עיריית ירושלים, פיתוח תשתיות במזרח העיר ירושלים, מרץ 1999. יש לציין שלמרות חוסר העיקביות בתאריכים אין כאן טעות: הנתון על מצב השרותים בשנת 1994 מוזכר במסמך שפורסם באוקטובר 1999.

⁴⁴ איתן מאיר, מנכ"ל העירייה אל פפה אללו, "תקציבי פיתוח במזרח ירושלים, 21/10/01.

⁴⁵ ציפי מלכוב-ליאם אקשטיין, עיתון ירושלים, 23/9/05.

1,18	1,79	תרבות
1,60	2,67	ספורט
0,27	2,8	אומנות
8,90	5,9	קידום הנוער
0	0	שרותי דת
16,98	12,9	תברואה
0,9	9,5	שפ"ע
33	20	כבאות
7,97	9,5	תוש"ה
13,11	9,5	תכנון העיר
9,40	----	פיקוח עירוני
0	0	ביטחון
0	----	רשות חנייה
0	----	קליטה
29,38	----	מוסדות צבור
12,46	9,5	תקב"ר
11,96	10,9	סה"כ

מהתבוננות בנתונים הללו ניתן להבחין בשיפור קל ברמת התקצוב של מזרח העיר בשנת 2003. נתונים אלה מתייחסים לראשית הקדנציה של אורי לופוליאנסקי כראש העיר אבל הם מבטים עדיין את המדיניות של ממשל אהוד אולמרט. אולם יש לזכור ששיפור זה נובע מהעברה מסיבית של תקציבים המיועדים להקמת מוסדות חינוך וגם מחלק מהתקציב המיועד לתשתיות עבור הרכבת הקלה.

נספח: תשלומי ארנונה לשנת 2003

באשר לתשלומי ארנונה בשנת 2003 – שהייתה שנת שיא במשבר הכלכלי שפקד את מזרח העיר, תושבי מזרח ירושלים שלמו סכום כולל של 88,89 מיליון שקלים, מתוכם עבור מגורים שולמו 59,45 מיליון ש"ח המהווים 40% מסך כל החיובים (כלומר, מסך כל התשלומים שהיו אמורים לשלם) ועבור עסקים שולמו 29,44 המהווים 9% מסך כל החיובים.

במגזר היהודי באותה שנה שולמו 761 מיליון ש"ח מתוכם עבור מגורים שולמו 446,37 מיליון ש"ח המהווים 62% מסך כל החיובים ועבור עסקים שולמו 314,70 המהווים 36% מסך החיובים.

מזרח החיובים	סך	מערב החיובים	סך
59,45 מיליון ש"ח (40%)		446,37 מיליון ש"ח (62%)	מגורים
29,44 מיליון ש"ח (9%)		314,70 מיליון ש"ח (36%)	עסקים

מתוך זה אנו למדים שתושבי מזרח ירושלים שילמו 10,5% מכלל הארנונה העירונית – (לא כולל תשלומי ארנונה עבור מוסדות)

אחוז התשלומים הנמוך בשתי חלקי העיר, אבל בפרט המזרח ובמיוחד בעסקים מעיד על גודל המשבר הכלכלי שפקד את העיר בשנת 2003, שנה רוויה בפיגועים והאטה כלכלית חריפה. הראייה שבשנת 2000, שנה של שגשוג יחסי, מזרח ירושלים שלמה ארנונה בסכום כולל של 99,8 מיליון ש"ח.

חשוב לציין שבכל הקשור למתן שירותים מוניציפאליים, נתוני הארנונה הם כלל לא רלוונטיים שהרי העירייה מחויבת לספק שירותים ללא כל קשר לרמת תשלומי הארנונה.